

ДЕРЖАВНІ БУДІВЕЛЬНІ НОРМИ УКРАЇНИ

Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій

БЛАГОУСТРІЙ ТЕРИТОРІЙ

ДБН Б.2.2-5:2011

Київ

Мінрегіон України

2012

ПЕРЕДМОВА

1 РОЗРОБЛЕНО:	ЗАТ "Український науково-дослідний інститут прогресивних технологій у комунальному господарстві" (УкркомунНДПрогрес)
РОЗРОБНИКИ:	С. Абрамович (науковий керівник); І. Бондар ; І. Мартинова ; А. Тітов
2 ВНЕСЕНО:	Управління благоустрою територій та комунального обслуговування Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України
3 ЗАТВЕРДЖЕНО ТА НАБРАННЯ ЧИННОСТІ:	накази Мінрегіону України від 28.10.2011 № 259, від 30.03.2012 № 139, 1 вересня 2012 року
4 УВЕДЕНО ВПЕРШЕ	втрачає чинність на території України СНиП III-10-75 "Благоустройство территорий"

ДЕРЖАВНІ БУДІВЕЛЬНІ НОРМИ УКРАЇНИ

БЛАГОУСТРІЙ ТЕРИТОРІЙ

БЛАГОУСТРОЙСТВО ТЕРРИТОРИЙ

THE PROVIDING OF PUBLIC SERVICES AND AMENITIES OF THE TERRITORIES

Чинні від **2012-09-01**

1 СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

1.1 Ці Норми встановлюють загальні положення проектування нового будівництва, реконструкції та капітального ремонту об'єктів благоустрою [2]. Цих норм треба дотримуватися під час проектування, виконання та приймання робіт з благоустрою територій населених пунктів.

1.2 Ці Норми поширюються на об'єкти благоустрою незалежно від їх підпорядкування та форми власності:

- парки (гідро-, луго-, лісопарки, парки культури та відпочинку, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, спортивні, дитячі, історичні, національні, меморіальні та інші), рекреаційні зони, сади, сквери;
- пам'ятки культурної та історичної спадщини;
- майдани, площі, бульвари, проспекти;
- вулиці, дороги, провулки, узвози, проїзди, пішохідні та велосипедні доріжки, зупинки та споруди міського громадського транспорту, майданчики для паркування;
- пляжі;
- кладовища;
- інші території загального користування;
- прибудинкові території;
- території підприємств та закріплені за ними території на умовах договору;
- водоохоронні зони в межах населених пунктів,
- прибережні захисні смуги в межах населених пунктів.

2 НОРМАТИВНІ ПОСИЛАННЯ

У цих Нормах є посилання на такі документи:

- ДБН 360-92** Планування і забудова міських і сільських поселень
- ДБН А.2.2-3-2012 Склад та зміст проектної документації на будівництво
- ДБН А.3.1-5-2009 Організація будівельного виробництва
- ДБН Б.1.1-15:2012 Склад та зміст генерального плану населеного пункту
- ДБН Б.2.2-1-2008 Кладовища, крематорії та колумбарії. Основи проектування
- ДБН Б.2.4-1-94 Планування і забудова сільських поселень
- ДБН В.1.1-3-97 Захист від небезпечних геологічних процесів. Інженерний захист територій, будинків і споруд від зсувів і обвалів
- ДБН В.1.1-7-2002 Захист від пожежі. Пожежна безпека об'єктів будівництва
- ДБН В.1.1-24-2009 Захист від небезпечних геологічних процесів. Основні положення проектування
- ДБН В.2.2-3-97 Будинки та споруди навчальних закладів
- ДБН В.2.2-4-97 Будинки та споруди дитячих дошкільних закладів
- ДБН В.2.2-9-99 Громадські будинки і споруди. Основні положення
- ДБН В.2.2-13-2003 Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди
- ДБН В.2.2-17:2006 Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення
- ДБН В.2.2-28:2010 Будинки адміністративного та побутового призначення
- ДБН В.2.3-4-2007 Автомобільні дороги. Частина I. Проектування. Частина II. Будівництво
- ДБН В.2.3-5-2001 Вулиці та дороги населених пунктів

ДБН В.2.3-15-2007 Автостоянки і гаражі для легкових автомобілів

ДБН В.2.5-28-2006 Природне і штучне освітлення

ДБН В.2.5-56:2010 Інженерне обладнання будинків і споруд. Системи протипожежного захисту

ДБН В.3.2-1-2004 Реставраційні, консерваційні та ремонтні роботи на пам'ятках культурної спадщини

ДСП № 172-96 Державні санітарні правила розміщення, улаштування та експлуатації оздоровчих закладів

ДСП № 173-96 Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів

ДСанПіН № 383-96 Вода питна. Гігієнічні вимоги до якості води централізованого господарсько-питного водопостачання

ДСП 201-97 Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених пунктів

ДСанПіН 2.2.2.028-99 Гігієнічні вимоги щодо облаштування і утримання кладовищ в населених пунктах України

СанПиН 2605-82 Санитарные нормы и правила обеспечения инсоляцией жилых и общественных зданий и территории жилой застройки (Санітарні норми і правила забезпечення інсоляцією житлових та громадських будинків і території житлової забудови)

СанПиН 4630-88 Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнений (Санітарні норми та правила охорони поверхневих вод від забруднень)

СНиП П-12-77 Защита от шума (Захист від шуму)

СНиП П-89-80 Генеральные планы промышленных предприятий (Генеральні плани промислових підприємств)

СНиП 2.04.03-85 Канализация. Наружные сети и сооружения (Каналізація. Зовнішні мережі і споруди)

СНиП 2.11.01-85 Складские здания (Складські будинки)

СНиП 3.02.01-87 Земляные сооружения, основания и фундаменты (Земляні споруди, основи та фундаменти)

СНиП 3.05.06-85 Электротехнические устройства (Електротехнічні пристрої)

СН 441-72 Указания по проектированию ограждений площадок и участков предприятий, зданий и сооружений (Вказівки з проектування огорож майданчиків і ділянок підприємств, будівель і споруд)

НАПБ А.01.001-2004 Правила пожежної безпеки в Україні

НПАОП 40.1-1.32-01 Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок

НПАОП 92.7-1.01-06 Правила будови і безпечної експлуатації атракціонної техніки

ДСТУ 2587-94 Розмітка дорожня. Технічні вимоги. Методи контролю. Правила застосування

ДСТУ 1173:2007 Фольга, стрічки, листи та плити мідні. Технічні умови

ДСТУ 2651:2005 Сталь вуглецева звичайної якості. Марки

ДСТУ 2734-94 Огородження дорожні тросового типу. Загальні технічні умови

ДСТУ 2735-94 Огородження дорожні і напрямні пристрої. Правила використання. Вимоги безпеки дорожнього руху

ДСТУ 2834-94 Прокат тонколистовий з вуглецевої сталі якісної та звичайної якості загального призначення. Технічні умови

ДСТУ 3587-97 Безпека дорожнього руху. Автомобільні дороги, вулиці та залізничні переїзди. Вимоги до експлуатаційного стану

ДСТУ 3925-99 Чавун з кулястим графітом для виливків. Марки

ДСТУ 4100-02 Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила користування

ДСТУ Б А.2.4-6:2009 СПДБ. Правила виконання робочої документації генеральних планів

ДСТУ Б В.2.3-12-2004 Споруди транспорту. Огородження дорожнє металеве бар'єрного типу. Загальні технічні умови

ДСТУ Б В.2.6-2:2009 Вироби бетонні і залізобетонні. Загальні технічні умови

ДСТУ Б В.2.5-26:2005 Люки оглядових колодязів і дощоприймачі зливостічних колодязів. Технічні умови

ДСТУ Б В.2.6-133:2010 Конструкції будинків і споруд. Опори залізобетонні дорожніх знаків. Технічні умови (ГОСТ 25459-82, MOD)

ГОСТ 9.305-84 ЕСЗКС. Покрытия металлические и неметаллические неорганические. Операции технологических процессов получения покрытий (ЕСЗКС. Покриття металеві та неметалеві неорганічні. Операції технологічних процесів отримання покриттів)

ГОСТ 9.307-89 ЕСЗКС. Покрытия цинковые горячие. Общие требования и методы контроля (ЕСЗКС. Покриття цинкові гарячі. Загальні вимоги і методи контролю)

ГОСТ 17.1.5.02-80 Охрана природы. Гидросфера. Гигиенические требования к зонам рекреации водных объектов (Охорона природи. Гідросфера. Гігієнічні вимоги до зон рекреації водних об'єктів)

ГОСТ 17.5.3.04-83 Охрана природы. Земли. Общие требования к рекультивации земель (Охорона природи. Землі. Загальні вимоги до рекультивації земель)

ГОСТ 17.5.3.06-85 Охрана природы. Земли. Требования к определению норм снятия плодородного слоя почвы при производстве земляных работ (Охорона природи. Землі. Вимоги до визначення норм зняття родючого шару ґрунту під час виконання земляних робіт)

ГОСТ 1412-85 Чугун с пластинчатым графитом для отливок. Марки (Чавун з пластинчастим графітом для виливок. Марки)

ГОСТ 5582-75 Прокат тонколистовой коррозионностойкой, жаростойкой и жаропрочной. Технические условия (Прокат тонколистовий корозійностійкий, жаростійкий та жаротривкий. Технічні умови)

ГОСТ 25458-82 Опоры деревянные дорожных знаков. Технические условия (Опоры дерев'яні дорожніх знаків. Технічні умови)

ГОСТ 26996-86 Полипропилен и сополимеры пропилена. Технические условия (Поліпропілен і сополімери пропілену. Технічні умови)

3 ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Нижче подано терміни, вжиті в цих будівельних нормах, та визначення позначених ними понять.

3.1 акваторія [1]; вулично-дорожня мережа, територія [2]

3.2 благоустрій населених пунктів [2]

Комплекс робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення та озеленення території, а також соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів з покращання мікроклімату, санітарного очищення, зниження рівня шуму тощо, що здійснюються на території населеного пункту з метою її раціонального використання, належного утримання та охорони, створення умов щодо захисту і відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля.

3.3 бульвар, вертикальне озеленення, газон, гідропарк, зелені насадження, зелені насадження загального користування, зелені насадження обмеженого користування, зелені насадження спеціального призначення, зелене будівництво, квітник, клумба, ландшафт, лісопарк, лугопарк, парк, сади, сквер [3]

3.4 відведені майданчики для паркування, місце для паркування, паркування, спеціально обладнані майданчики для паркування [4]

3.5 водоохоронна зона

Природоохоронна територія господарської діяльності, що регулюється, встановлена для створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, знищення навколородних рослин і тварин, а також зменшення коливальності стоку вздовж річок, морів та навколо озер, водосховищ і інших водойм

3.6 вулиця, дорожнє покриття [5]

3.7 гірка, гойдалка, ігрове і спортивне обладнання, карусель, качалка, обладнання дитячого ігрового майданчика, ударопоглинальне покриття (НПАОП 92.7-1.01)

3.8 інвалід [6]

3.9 квіткарки, вазони

Невеликі ємкості з рослинним ґрунтом, у які висаджуються квіткові рослини

3.10 маломобільні групи населення (ДБН В.2.2-17)

3.11 місце або зона для вигулу тварин [7]

3.12 пам'ятка культурної спадщини [8]

3.13 обладнання для паркування велосипедів

Обладнання для розміщення велосипедів з метою їх безпечного та зручного зберігання за відсутності власників

3.14 пергола

Легка ґратчаста споруда з дерева або металу у вигляді альтанки, галереї або навісу, використовується як "зелений тунель", перехід між майданчиками або архітектурними об'єктами

3.15 пляж [9]

3.16 пляжна зона

Територія природного солярію з піщаним, гальковим матеріалом або трав'яним покриттям

3.17 прибережна захисна смуга, уріз води [10]

3.18 припляжна зона

Прилегла до пляжу територія з зеленими насадженнями завширшки від 25 м до 200 м

3.19 прибудинкова територія [11]

3.20 рекреаційна зона

Озеленені та водні простори у межах забудови міста і його зеленої зони, а також природного ландшафту, які формують зони масового короткочасного та тривалого відпочинку населення (в тому числі міжселищні зони відпочинку, курортні зони)

3.21 рівень озеленення

Відношення площі озелених територій до загальної площі міста, одиниці його адміністративного поділу або окремої функціональної території, розрахована у відсотках

3.22 трельяж і шпалери

Легкі дерев'яні або металеві конструкції у вигляді ґрат для озеленення в'юнкими рослинами, що спираються; можуть використовуватися для організації куточків тихого відпочинку, укриття від сонця, огорожі майданчиків, технічних пристроїв і споруд

3.23 урочище

Відокремлений цілісний ландшафт (лісовий, степовий, болотний тощо).

4 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

4.1 Під час проектування благоустрою територій населених пунктів треба дотримуватися протипожежних, санітарно-гігієнічних, конструктивних, технологічних вимог, спрямованих на створення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля, збереження і охорону навколишнього природного середовища, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення [13, 14].

4.2 Заходи з будівництва, реконструкції та капітального ремонту об'єктів благоустрою в населених пунктах треба виконувати тільки за наявності затвердженої у встановленому порядку проектної документації, склад та зміст якої має відповідати ДБН А 2.2-3, ДБН А.3.1-5 і ДСТУ Б А.2.4-6.

4.3 Під час розроблення генерального плану населеного пункту згідно з ДБН Б.1.1-15 треба передбачати розроблення плану благоустрою території населеного пункту на підставі цих Норм.

4.4 Після проектування, погодження та виконання робіт із комплексного благоустрою приймання в експлуатацію об'єктів благоустрою здійснюється відповідно до [15].

4.5 До елементів благоустрою треба відносити [2]:

- покриття площ, вулиць, доріг, проїздів, алей, бульварів, тротуарів, пішохідних зон і доріжок;

- зелені насадження загального та обмеженого користування і спеціального призначення;

- будівлі та споруди системи вивезення побутових відходів;

- засоби та обладнання зовнішнього освітлення та зовнішньої реклами;

- технічні засоби регулювання дорожнього руху;

- споруди системи інженерного захисту території;

- комплекси та об'єкти монументального мистецтва;

- обладнання (елементи) дитячих, спортивних та інших майданчиків, розміщених на територіях загального користування та інших об'єктах благоустрою;

- малі архітектурні форми;

- інші елементи благоустрою, визначені нормативно-правовими актами.

Проекти благоустрою територій загального користування обов'язково повинні включати стоянки міського транспорту та гостьові стоянки для автомобілів згідно з ДБН 360.

4.6 Проектування відкритих площинних спортивних споруд треба здійснювати згідно з ДБН В.2.2-13.

4.7 Проектування елементів благоустрою кладовищ треба здійснювати згідно з вимогами ДБН Б.2.2-1.

4.8 Видалення дерев, кущів, газонів і квітників - згідно з вимогами ДБН 360, а також [3, 16, 17, 18].

4.9 Благоустрій пам'яток культурної та історичної спадщини треба здійснювати згідно з ДБН 360 та ДБН В.3.2-1.

4.10 Зовнішнє освітлення міських і сільських населених пунктів треба проектувати згідно з ДБН В.2.5-28 та ДБН В.2.3-5.

4.11 Розчищення територій та підготування їх до забудови треба виконувати згідно з ДБН А.3.1-5.

4.12 Технічні засоби регулювання дорожнього руху треба проектувати згідно з вимогами ДСТУ 2587, ДСТУ 2734, ДСТУ 2735, ДСТУ 3587, ДСТУ 4100, ГОСТ 25458, ДСТУ Б В.2.6-133.

4.13 Розміщення засобів зовнішньої реклами та інформації треба здійснювати згідно з вимогами [19,20].

4.14 У проектах благоустрою територій треба передбачити заходи з пожежної безпеки згідно з ДБН В.1.1-7, ДБН В.2.2-9, ДБН В.2.5-56, НАПБ А.01.001 та іншими нормативними документами.

4.15 Електротехнічні пристрої об'єктів та елементів благоустрою повинні відповідати вимогам ПУЕ [21], СНиП 3.05.06, НПАОП 40.1-1-32.

4.16 Під час організації робіт із благоустрою територій необхідно передбачити компенсаційні заходи на випадок порушення земель, знесення насаджень, пошкодження об'єктів благоустрою тощо з метою їх відновлення. Усунення пошкодження та/або відновлення (відбудову) об'єкта благоустрою треба здійснювати в об'ємі, що відповідає стану території до початку проведення робіт.

Визначення відновної вартості об'єктів благоустрою здійснюють у встановленому порядку [22].

4.17 Рекультивацію і впорядкування земель треба проводити відповідно до вимог ГОСТ 17.5.3.04.

4.18 На землях водного фонду благоустрій територій треба здійснювати з врахуванням [10].

Культурно-побутове використання водних об'єктів здійснюється з дотриманням гігієнічних вимог до складу та властивостей води водних об'єктів у пунктах господарсько-питного і культурно-побутового водокористування згідно з ДСП № 173.

4.19 Вимоги до ландшафтно-рекреаційної організації, озеленення і благоустрою сільських населених пунктів наведені у ДБН Б.2.4-1.

4.20 Проектування об'єктів благоустрою з урахуванням потреб маломобільних груп населення

4.20.1 Під час проектування, будівництва та реконструкції об'єктів благоустрою обов'язково необхідно передбачати створення безбар'єрного середовища для маломобільних груп населення згідно з ДБН В.2.2-17.

Параметри зон, просторів і елементів будівель і приміщень для маломобільних груп населення треба приймати згідно з ДБН В.2.2-9.

4.20.2 Проектування та реконструкцію цивільних (житлових та громадських) будинків і споруд з урахуванням потреб людей, які відносяться до маломобільних груп населення, функціонально-планувальні елементи споруд, їх земельні ділянки, а також вхідні вузли (входи та вестибюльна група приміщень), комунікації, шляхи евакуації, приміщення (зони) проживання, обслуговування, а також їх інформаційне та інженерне обладнання треба здійснювати згідно з ДБН В.2.2-17.

4.20.3 У кожному населеному пункті існуючі об'єкти житлово-комунального та громадського призначення, транспортної інфраструктури, вулично-дорожньої мережі та елементів благоустрою, що не пристосовані для маломобільних груп населення, треба обладнувати спеціальними і допоміжними засобами, зокрема наочно-інформаційними, а пішохідні переходи - пониженими бордюрами, спеціальними звуковими світлофорами та напрямними огорожами.

4.20.4 Об'єкти благоустрою треба обладнати такими пристроями та устаткуванням:

- уніфікованою візуальною та звуковою інформацією;

- спеціальними покажчиками біля об'єктів, що будуються або ремонтуються;

- уніфікованою звуковою сигналізацією світлофорів;

- телефонами-автоматами або іншими засобами зв'язку, доступними для інвалідів;

- санітарно-гігієнічними приміщеннями, обладнаними для користування інвалідами;

- пандусами і бильцями на сходинках біля входів у будинки, зупинок маршрутних транспортних засобів та місць посадки і висадки пасажирів, а також пандусами - на входах у надземні і підземні переходи вулиць, доріг і магістралей;

- пологими спусками на тротуарах у місцях наземних переходів вулиць, доріг, магістралей та зупинок міського транспорту загального користування, в тому числі доріжками зі змінним покриттям для інвалідів з вадами зору (тактильною інформацією);

- спеціальними покажчиками маршрутів руху інвалідів територіями загального користування.

4.20.5 У разі проектування майданчиків для паркування треба виділяти не менше ніж 10 % місць (але не менше одного місця) для паркування транспортних засобів загального призначення, якими керують інваліди, або транспортних засобів спеціального призначення, що їх перевозять. Відстань від в'їзду на майданчик для платного паркування до найближчого такого місця не повинна перевищувати 50 м за найближчою траєкторією руху. Ці місця треба позначати відповідними дорожніми знаками та розміткою.

Розміри місця для паркування транспортних засобів загального призначення, якими керують інваліди, або транспортних засобів спеціального призначення, що їх перевозять, повинні бути не менше ніж 5,0 м x 3,5 м.

4.20.6 Пішохідний шлях інвалідів з вадами зору рекомендується організувати за допомогою "спрямовуючої (провідної) лінії", яка утворюється тактильними (відчутними на дотик) засобами, які добре сприймаються інвалідами з вадами зору, а також звуковою та візуальною інформацією. Знаки, звукова та візуальна інформація, що визначають напрям руху, можуть бути розміщені на стінах будинків, на спеціальних стовпах; тактильна інформація розміщується переважно на тротуарах, дорогах, доріжках тощо та сприймається палицею або безпосереднім доторканням ніг інваліда з вадами зору.

4.20.7 Елементи благоустрою, що можуть стати перешкодою для інвалідів, треба розміщувати в одну лінію за межами пішохідної зони. Ці перешкоди треба маркувати, використовуючи яскраві і контрастні кольори. Оптимальними для маркування є кольори яскраво-жовтий, яскраво-жовтогарячий та яскраво-червоний. Рекомендується застосовувати контрастні сполучення - білий з чорним та білий з червоним у вигляді горизонтальних, вертикальних та діагональних смуг. Рекомендується використовувати такі

позначки: білий - основний напрям шляху, чорний та жовтий - позначення перешкод (східці, стовпи, вказівні знаки), жовтогарячим маркують поручні. Для маркування треба використовувати стійкі фарби, що не змінюються від погодних умов.

4.20.8 Вхід на територію об'єкта благоустрою треба обладнувати доступними для інвалідів елементами інформації про об'єкт. Системи засобів інформації мають бути комплексними і передбачати візуальну, звукову і тактильну інформацію, призначену для перебування всіх категорій інвалідів.

Система засобів орієнтації для людей з вадами зору та інформаційної підтримки повинна також бути забезпечена на всіх шляхах руху, доступних для інвалідів та інших маломобільних груп населення протягом усього часу експлуатації.

Засоби інформації (у тому числі знаки, звуки і символи) повинні бути ідентичними в межах одного об'єкта і відповідати знакам, встановленим чинними нормативними документами.

Система засобів інформації зон, доступних для відвідування маломобільними групами населення (особливо в місцях масового відвідування), повинна забезпечувати безперервність інформації, своєчасне орієнтування й однозначне упізнання об'єктів і місць відвідування.

Тактильні і звукові засоби інформації на покритті пішохідних шляхів треба розміщувати не менше ніж за 0,8 м до об'єкта інформації, початку небезпечної ділянки, розташування архітектурних об'єктів, зміни напрямку руху тощо. Візуальну інформацію треба розташовувати на контрастному фоні з розмірами знаків, що відповідають відстані огляду, і ув'язувати з художнім рішенням інтер'єра.

4.20.9 На зупинках усіх видів міського громадського транспорту, стоянках таксі треба забезпечити можливість посадки та висадки пасажирів, що користуються візками. Зупинки треба обладнувати інформацією про транспортні маршрути, можливі перешкоди, у тому числі - інформацією для інвалідів шрифтом Брайля.

4.20.10 Архітектурні об'єкти, що знаходяться на території природно-заповідного фонду України, з метою можливості їх тактильного огляду інвалідами з вадами зору треба представити у вигляді макетів з табличкою, виконаною контрастним плоскодруківаним шрифтом, шрифтом Брайля та з пристроями звукової інформації, які містять загальну інформацію про архітектурний об'єкт та його місцезнаходження на території природно-заповідного фонду.

4.20.11 На всіх об'єктах благоустрою для зручності орієнтування інвалідів з вадами зору функції тротуарних бордюрів в місцях з'їздів для візків треба виконувати рельєфні контрастні смуги.

5 БЛАГОУСТРІЙ ТЕРИТОРІЙ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ

5.1 Рекреаційні зони

5.1.1 Благоустрій рекреаційних зон треба проектувати згідно з ДБН 360 та [23].

5.1.2 Благоустрій рекреаційних зон водних об'єктів, що використовуються для організованого масового відпочинку та купання, треба здійснювати згідно з вимогами ГОСТ 17.1.5.02 з оцінкою відповідності якості води водойм умовам водокористування за санітарно-гігієнічними показниками.

5.1.3 Благоустрій територій оздоровчих закладів (будинки відпочинку, пансіонати та комплекси цих закладів, туристичні бази, туристичні притулки, бази відпочинку тощо) треба здійснювати згідно з ДСП 172.

5.1.4 Пішохідні доріжки у складі об'єктів рекреації з рекреаційним навантаженням більше ніж 100 чол./га треба обладнувати майданчиками для відпочинку, в тому числі з урахуванням потреб маломобільних груп населення, розміщуючи їх не рідше ніж через кожних 100 м. На майданчиках відпочинку встановлюють лави й урни, пофарбовані в яскраві, контрастні кольори. Майданчик має прилягати до пішохідної доріжки, мати довжину не менше ніж 1,2 м, відстань від зовнішнього краю сидіння лави та розташування урни до пішохідного шляху має бути не менше ніж 0,6 м. Довжину майданчика треба розраховувати на розміщення, як мінімум, однієї лави, двох урн, а також місця для інвалідної коляски (вільний простір завширшки не менше ніж 0,85 м поруч із лавою). На пішохідних доріжках не повинно бути сходів, бордюрів. Поздовжній похил пішохідних доріжок не може перевищувати 1:12.

У разі необхідності влаштування сходів на пішохідних доріжках їх треба дублювати пандусами та обладнувати поручнями. Поручні повинні бути круглого розрізу діаметром не менше ніж 0,03 м і не більше ніж 0,05 м, чи прямокутного розрізу завтовшки не більше ніж 0,04 м. Першу та останню сходинки треба пофарбувати у контрастний колір для безпечного пересування інвалідів з вадами зору.

На доріжках рекреаційних об'єктів треба передбачати різні види покриттів, пішохідні стежки з природним ґрунтовим покриттям. Природне ґрунтове покриття повинно бути утримуваним для зручного пересування інвалідів у візках.

Для покриття пішохідних доріжок, тротуарів і пандусів не допускається застосування насипних або крупноструктурних матеріалів, що перешкоджають пересуванню маломобільних груп населення на кріслах-колясках або з милицями. Покриття з бетонних плит повинно бути рівним, а товщина швів між плитами - не більше ніж 0,015 м.

Межі доріжки мають бути чітко позначені рельєфною, контрастною смугою для безпечного пересування нею інвалідів з вадами зору.

У рекреаційних зонах передбачають встановлення обладнання для паркування велосипедів.

5.1.5 У рекреаційній зоні можуть бути розміщені скульптури, фонтани та інші архітектурні елементи, художні якості яких мають бути підкреслені фоном із зелених насаджень, виконаних у вигляді зелених стін, рослин із фігурною стрижкою певних форм. Колір листви фонових насаджень треба підбирати з врахуванням кольору архітектурного об'єкта. Деревя для фонових насаджень мають бути з щільним листям та чіткими контурами крони.

Місця розташування таких елементів не повинні заважати пересуванню маломобільних груп населення вздовж основних напрямків руху, підходи до місць розташування архітектурних елементів повинні бути позначені рельєфними, контрастними смугами, добре освітлені.

Проїзд до місць розташування таких об'єктів має відповідати можливостям маневрування візком.

5.2 Парки, сади

5.2.1 Структуру і планування парків і садів треба визначати залежно від цільового призначення, місця розміщення, рельєфу, ґрунтових та гідрологічних умов і характеру наявних зелених насаджень.

Під час розміщення зелених насаджень треба враховувати їх алергічні властивості та відстані від таких насаджень до місць скупчення людей. Зокрема, алергеном служить пилок деяких дерев та квітів - берези, клена, ліщини, сосни, тополі, амброзії, полину, а також майже всіх квітів, особливо дуже пахучих.

Площа водойм повинна складати від 1 % до 2 % від загальної території парку

5.2.2 За містобудівними та функціональними ознаками міські парки поділяються на дві основні групи: багатофункціональні і спеціалізовані (дитячі, спортивні, меморіальні, зоологічні, дендрологічні парки, ботанічні сади).

Під час розміщення різних типів парків потрібно враховувати як загальні принципи, необхідні для створення будь-якого парку, так і специфічні особливості.

До загальних принципів відносяться:

- відповідність розмірів відведеної території потребам населеного пункту, що визначається згідно з ДБН 360;
- можливість максимального використання існуючої рослинності, рельєфу, водойм;
- забезпечення приєднання інженерних мереж до відповідних мереж населеного пункту;
- можливість будівництва капітальних споруд в умовах даного рельєфу, ґрунту, ґрунтових вод тощо;
- наявність транспортних сполучень або можливість їх будівництва;
- віддаленість від промислових підприємств та великих магістралей тощо.

5.2.3 Орієнтовний баланс території парків визначається залежно від їх функціонального типу за таблицею 1.

Таблиця 1

Функціональний тип парку	Територія, %		
	насаджень	доріжок і майданчиків	споруд
Багатофункціональні парки			
Загальноміські	65-80	17	3-18
Районні	65-80	20	5-15
Спеціалізовані парки			

Дитячі	40-55	20-35	5-10
Спортивні	15-30	50	20-35
Меморіальні, виставкові	30-65	15	20-55
Зоологічні	15-40	20	40-65
Ботанічні сади, дендрологічні парки	40-70	20	10-40

5.2.4 Територію міського парку треба поділяти на функціональні зони. Співвідношення функціональних зон території парку треба визначати згідно з таблицею 2

5.2.5 Під час створення ботанічних садів та дендрологічних парків особливу увагу треба приділяти наявності різних видів ґрунтів, рельєфу, водойми, що можуть забезпечити розміщення колекцій рослин у сприятливих природних умовах.

Таблиця 2

Функціональні зони	Загальноміські парки			Районні парки
	Площа зони, % від загальної площі	Кількість відвідувачів, %	Норма площі на відвідувача, м ²	Площа зони, % від загальної площі
Культурно-масових заходів	5-17	15	30-40	15-30
Тихого відпочинку та прогулянок	50-75	30	200	15-45
Культурно-просвітніх закладів	3-8	25	10-20	5-35
Відпочинку дітей	5-10	9-10	80-170	0,5-1
Культурно-оздоровча	10-20	20	75-100	0,5-25
Господарська	1,5	-	-	0,5

5.2.6 Для будівництва спортивних парків треба мати вільні плоскі території для розміщення спортивних полів і майданчиків з відокремленням їх один від одного зеленими насадженнями. Площу спортивного парку визначають з урахуванням пропускнув спроможності основних спортивних споруд, радіус обслуговування складає 0,5 км - 2,0 км, транспортна доступність - у межах 20 хв - 30 хв.

5.2.7 На території зоологічних парків треба виділяти функціональні зони у такому співвідношенні, %: експозиційна 50 - 80, науково-дослідницької роботи - 5 - 10, рекреаційна із спорудами обслуговування відвідувачів - 25 - 40, господарського призначення - 2 - 10.

Площа зоологічних парків становить від 1 га - 20 га до 1000 га, транспортна доступність залежно від розташування - від 30 хв до 1,0 год - 1,5 год.

Під час проектування зоологічних парків приймають такі розрахункові показники: норма території на одного відвідувача 80 м², допустима кількість одночасних відвідувачів від 100 чол./га до 110 чол./га.

5.2.8 Вибір місця та архітектурно-планувальне рішення гідропарку залежать від розміру водойми і конфігурації її берегів, водного та температурного режиму, стану дна і берегів тощо.

5.2.9 Маршрутну схему парку або саду треба розробляти так, щоб вона з'єднувала воедино у певному порядку головні зони і композиційні центри парку або саду.

5.2.10 Обов'язковий перелік елементів благоустрою парків має включати: тверді види покриття доріжок і майданчиків, елементи сполучення поверхонь, озеленення, лави, урни і контейнери для збирання побутових відходів, освітлювальне обладнання, обладнання архітектурно-декоративного освітлення, обладнання для паркування велосипедів.

5.2.11 Художнє оформлення парків та садів здійснюють згідно з п.5.1.5.

5.2.12 Кількість урн і контейнерів для збирання побутових відходів треба визначати згідно з [24].

5.2.13 На території парків заборонено будівництво готелів та офісів.

5.2.14 Площа міського саду складає від 1,5 га - 2,0 га до 10 га - 12 га. Баланс території саду визначають залежно від місця розташування та функціонального призначення відповідно до таблиці 3.

Таблиця 3

Структурні елементи саду	Територія, %
Зелені насадження	45-70
Алеї та майданчики	30-40
Споруди, декоративні елементи	1 - 15

5.3 Сквери

5.3.1 План скверів розроблюють, як правило, за однією центральною віссю або за двома. У цих випадках композиційну вісь треба підкреслювати партером з парними алеями або однією центральною алеєю. Центр композиції скверу має бути підкреслений фонтаном, монументом, квітником чи клумбою. Це особливо необхідно у разі круглих, восьмикутових або квадратних форм скверу.

5.3.2 Обов'язковий перелік елементів благоустрою скверів має включати: тверді види покриття доріжок і майданчиків, елементи сполучення поверхонь, озеленення, лави, урни і контейнери для збирання побутових відходів, освітлювальне обладнання, обладнання архітектурно-декоративного освітлення, обладнання для паркування велосипедів.

5.3.3 Ширина головних доріг скверу, призначених для масового руху пішоходів, має складати від 3 м до 8 м, другорядні доріжки, призначені для індивідуальних прогулянок, мають ширину від 2 м до 3 м.

Баланс території скверу визначають згідно з показниками, наведеними у таблиці 4.

Таблиця 4

Розміщення скверу	Територія, %	
	Насадження	Алеї, доріжки, малі архітектурні форми
На вулицях та майданах	60-75	40-25
У житлових районах, перед окремими будинками	70-80	30-20

5.3.4 Художнє оформлення скверів можна здійснювати згідно з п.5.1.4.

5.3.5 На території парків і скверів житлового району треба розміщувати комплексні ігрові та спортивно-ігрові майданчики загального користування.

5.4 Майдани, площі

5.4.1 За функціональним призначенням майдани та площі треба розділяти згідно з ДБН В.2.3-5 на головні площі; площі перед значними громадськими спорудами і будинками (виставки, парки, торгові центри), стадіонами, палацами спорту, театрами тощо; транспортні площі; вокзальні площі; багатофункціональні площі; ринкові площі; передзаводські площі.

5.4.2 До території площ та майданів, як правило, треба включати: проїжджу частину, пішохідну частину, ділянки і території озеленення. У разі багаторівневої організації простору майдану або площі пішохідну частину частково або повністю розташовують на рівні денної відмітки поверхні землі, заощення тощо, а у підземному рівні у зоні поза вуличними пішохідними переходами розміщують зупинки транспорту, місця для паркування легкових автомобілів, інженерне обладнання і комунікації, навантажувально-розвантажувальні майданчики, туалети, майданчики з контейнерами для збирання побутових відходів.

5.4.3 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на території майданів або площ має включати: тверді види покриття дорожнього полотна та тротуарів, елементи сполучення поверхонь, озеленення, огорожі небезпечних місць, освітлювальне

обладнання, носії інформації дорожнього руху (дорожні знаки, розмітка, світлофорні пристрої), урни, обладнання для паркування велосипедів.

5.4.4 У залежності від функціонального призначення майданів та площ розміщують такі додаткові елементи благоустрою:

- на головних площах, площах перед значними громадськими спорудами і будинками - витвори декоративно-прикладного мистецтва, гідротехнічні споруди (фонтани);

- на транспортних майданах або площах - павільйони зупинок транспорту, малі архітектурні форми, засоби зовнішньої реклами та інформації.

Розміщення додаткових елементів благоустрою не повинно заважати безперешкодному пересуванню маломобільних груп населення.

5.4.5 Види покриття пішохідної частини майдану або площі мають передбачати можливість проїзду автомобілів спеціального призначення (пожежних, аварійних, прибиральних тощо), паркування легкових автомобілів.

5.4.6 Місця можливого проїзду та паркування на пішохідній частині майдану або площі треба виділяти кольором або фактурою покриття, мобільним озелененням (контейнери, вазони), переносними огорожами. Ширину проходу треба визначати з урахуванням категорії та функціонального призначення площі залежно від інтенсивності пішохідного руху згідно з ДБН В.2.3-5.

5.4.7 Під час озеленення площі або майдану використовують озеленення за периметром або у центрі, а також поєднання цих прийомів.

5.4.8 Якщо майдан або площа має сходи, то перша та остання сходинки мають бути пофарбовані у контрастний колір для безпечного пересування інвалідів з вадами зору.

5.5 Бульвари

5.5.1 Бульвари мають з'єднувати окремі великі елементи планування населеного пункту і підводити до різних великих об'єктів: вокзалів, стадіонів, площ тощо. Влаштування бульварів повинно сприяти регулюванню транспортного та пішохідного руху, підвищенню декоративного вигляду вулиць і поліпшенню їх санітарно-гігієнічного стану.

5.5.2 Розміщення бульварів у плані визначається генеральним планом в залежності від характеру проїздів та інтенсивності руху ними. Є такі способи розміщення бульварів:

- за обома сторонами проїзної частини;

- у залежності від орієнтації вулиці (коли її ширина не дозволяє створювати два бульвари).

На вулицях з орієнтацією північ - південь бульвари треба розміщувати на західній стороні вулиці. На вулицях широтної орієнтації бульвари треба розміщувати вздовж північної сторони вулиці.

5.5.3 Планувальне рішення бульвару треба здійснювати в залежності від його ширини та протяжності пішохідного руху. Мінімальне співвідношення ширини і довжини бульвару треба приймати не менше ніж 1 : 3.

Баланс території бульвару наведено у таблиці 5.

Ширину бульварів з однією поздовжньою пішохідною алеєю треба приймати не менше ніж 10 м у разі розміщення з одного боку вулиці між проїжджою частиною і забудовою. У разі ширини бульвару більше ніж 30 м треба застосовувати ландшафтні рішення території з композицією з окремих груп дерев, кущів та квітів.

Таблиця 5

Ширина бульвару, м	Територія, %		
	Насадження	Алеї, доріжки, майданчики	Споруди
10-25	70-75	30-25	
25-50	75-80	23-17	2 3
більше 50	65-70	30-25	не більше 5

5.5.4 У разі великої протяжності бульвару треба передбачати влаштування поперечних проходів і проїздів, ув'язаних загальним плануванням. Віссю бульвару має бути прогулянкова алея, а іншу територію треба відводити під газон, дерева та кущі. Ширина такого бульвару має бути від 15 м до 20 м.

5.5.5 Ширину бокових доріжок бульварів треба приймати в залежності від ширини бульвару та його призначення. Ширина бокових доріжок, як правило, не повинна перевищувати 4 м. Місця для відпочинку та окремі лави розміщують у заглибленнях або розширеннях дороги, вони не повинні заважати пішохідному руху.

5.5.6 Обов'язковий перелік елементів благоустрою бульварів треба приймати відповідно до 5.2.9.

5.5.7 Бульвар треба відділяти від іншої частини вулиці смугою зелених насаджень з метою захисту від шуму та пилу. У разі, якщо треба відкрити перспективу на пам'ятник або будову, які знаходяться на кінці алеї, середину бульвару потрібно відводити під газон або партер, а прогулянкові алеї розміщувати сторонами цього партеру. Зелені насадження бульвару мають створювати у місцях прогулянок та відпочинку необхідну тінь, відкривати вид на найбільш привабливі об'єкти та закривати об'єкти, не бажані для обзору.

На озелених ділянках бульвару розміщують майданчики для відпочинку дорослих та для розваг дітей, декоративні елементи, водні пристрої, квітники тощо.

5.5.8 Захисна зелена смуга, що ізолює бульвар від вулиці, має складатись із ряду дерев та щільного живоплоту. Розмір захисної смуги треба визначати згідно з ДБН В.2.3-5. Живопліт із світлолюбних кущів не треба розміщати безпосередньо під кронами дерев, оскільки за таких умов дерева не зможуть нормально розвиватися, мають пригнічений вигляд та швидко висихають.

5.5.9 Затінення пішохідних доріжок треба здійснювати шляхом влаштування алеї вздовж пішохідних доріжок і посадкою дерев біля майданчиків відпочинку у тих місцях, куди у певні години дерева будуть відкидати тінь на частину майданчика. Якщо ширина бульвару достатня, рядові посадки дерев замінюють посадкою їх груп. Дерев повинні мати щільне листя, що захищає територію бульвару від пилу.

5.5.10 Відстань між деревами у рядових посадках залежить від діаметра крони дерев, від швидкості їх росту та необхідності створити умови для провітрювання бульвару. Діаметр крони дорослих ширококронних дерев у рядових посадках складає від 50 % до 60 % їх висоти. Виходячи з цього можна визначити, що для дерев заввишки до 15 м відстань має дорівнювати від 7,5 м до 10 м. Відстань між рослинами у залежності від розрахункової величини крони і швидкості росту дерев наведено у таблиці 6.

Таблиця 6

Породи дерев	Рекомендована відстань, м	
	з прорідженням	без прорідження
Деревинні породи з широкою кроною:		
а) високорослі (більше ніж 15 м) дерева, що швидко зростають	4,5-5,5	6-8
б) середньорослі (від 10 м до 16 м) дерева, що повільно зростають	3,5-4,5	5-6
в) низькорослі дерева (до 10 м)	2,5-5,5	4-5
Деревинні породи з вузькою кроною	-	3-4

5.5.11 Для живоплотів треба підбирати кущі, що легко підстригаються, з щільним листям або хвойні породи.

5.6 Вулиці, дороги, провулки, узвози, проїзди, пішохідні та велосипедні доріжки

5.6.1 Вулиці і дороги проектують згідно з ДБН 360, ДБН В.2.3-5, ДБН В.2.3-4.

5.6.2 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на території вулиць та доріг має включати: тверді види покриття дорожнього полотна і тротуарів, елементи сполучення поверхонь, озеленення вздовж вулиць і доріг, огороження небезпечних місць, освітлювальне обладнання, носії інформації дорожнього руху (дорожні знаки, розмітка, світлофорні пристрої, обладнані звуковим сигналом і стрічкою з візуальною інформацією), урни, пристрої для відведення стічних вод, що утворюються внаслідок випадання атмосферних опадів, обладнання для паркування велосипедів.

5.6.3 Відстані від окремих елементів вулиць і доріг до дерев і чагарників треба приймати згідно з ДБН В.2.3-5.

5.6.4 Зупинкові, посадкові майданчики та автопавільйони треба проектувати згідно з ДБН В.2.3-5 і ДБН В.2.3-4.

Обов'язковий перелік елементів благоустрою зупинок громадського транспорту має включати: навіс, лави для сидіння, освітлювальні пристрої, інформаційні засоби для маломобільних груп населення: засоби для озвучення інформації та рельєфна плоско друкована інформація, інші спеціальні види інформації, необхідні для інвалідів з вадами зору і слуху.

5.6.5 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на території проїздів має включати: тверді види покриття, елементи сполучення поверхні проїзду з газоном і тротуаром, озеленення, освітлювальне обладнання, пристрої для відведення стічних вод, що утворюються внаслідок випадання атмосферних опадів.

5.6.6 Окремим видом проїздів є велосипедні доріжки, які треба проектувати згідно з ДБН В.2.3-5 і ДБН В.2.3-4. Обов'язковий перелік елементів комплексного благоустрою велосипедних доріжок має включати: твердий тип покриття, елементи сполучення поверхні велосипедної доріжки з прилеглими територіями, обладнання для паркування велосипедів.

5.6.7 На велосипедних доріжках треба передбачати освітлення та у разі розміщення на рекреаційних територіях - озеленення. Насадження вздовж велосипедних доріжок не повинні скорочувати габарити доріжки, висота вільного простору над рівнем покриття доріжки має складати не менше ніж 2,5 м.

5.6.8 У процесі формування вулично-шляхової мережі треба передбачати веловізкові доріжки для переміщення людей з обмеженими фізичними можливостями. Ширина шляху руху на ділянці у разі зустрічного руху інвалідів на кріслах-колясках повинна бути не менше ніж 1,8 м з урахуванням габаритних розмірів крісел-колясок відповідно до ДБН 2.2-17.

5.6.9 Під час проектування пішохідних вулиць, доріжок, тротуарів, алей, стежок треба забезпечувати: мінімальну кількість перетинів із транспортними комунікаціями, можливість безпечного, безперешкодного та зручного пересування маломобільних груп населення.

5.6.10 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на території пішохідних тротуарів і доріжок має включати: тверді види покриття, елементи сполучення поверхонь, урни, освітлювальне обладнання, лави (на території об'єктів рекреації).

Елементи сполучення поверхонь не повинні мати бар'єрів (перепадів за висотою).

Перша та остання сходинки сходів, які сполучають поверхні, мають бути пофарбовані у контрастний колір для безпечного пересування інвалідів з вадами зору.

5.6.11 На ділянках доріг, призначених для руху осіб з обмеженою здатністю до пересування, похили, горизонтальні ділянки, розмітку, рельєфні елементи треба приймати згідно з ДБН В.2.2-17.

Пішохідні доріжки, тротуари і пандуси, якими користуються особи з обмеженою здатністю до пересування на кріслах-колясках та інші маломобільні групи населення, повинні мати тверде шорстке покриття, яке в разі намокання не стає слизьким. Ширину пішохідних доріжок треба приймати не меншою ніж 1,8 м. Поздовжній їх похил не повинен перевищувати 5 %, а поперечний - 1 %. У місцях перепаду рівнів між горизонтальними ділянками пішохідних шляхів треба передбачати влаштування пандусів і сходів. Похил кожного маршруту пандуса не повинен перевищувати

8 %, а його довжина повинна бути не більшою ніж 10 м. За необхідності влаштування маршруту пандуса більшої довжини треба влаштовувати горизонтальні площадки для відпочинку завдовжки не менше ніж 1,8 м. Ширина пандуса повинна бути: для одностороннього руху - не меншою ніж 1,2 м; для двостороннього руху - не меншою ніж 1,8 м. Якщо поздовжній похил перевищує зазначені межі для осіб з обмеженою здатністю до пересування, які користуються кріслами-колясками, треба передбачати спеціальні доріжки або пандуси. Краї пішохідних доріжок повинні бути позначені тактильним або контрастним покриттям.

Уздовж обох боків усіх сходів і пандусів, а також біля всіх перепадів висот більше 0,45 м, якими користуються маломобільні групи населення, треба встановлювати огорожу з поручнями згідно з ДБН В.2.2-17. Поручні вгорі і внизу сходів, паралельні підлозі, треба продовжувати на 300 мм далі від крайньої сходинки.

5.6.12 Покриття пішохідного переходу треба виконувати контрастним та рельєфним з метою створення умов для переходу як інвалідів, які користуються візками, так і інвалідів з вадами зору.

На пішохідних переходах максимальна висота бордюру у місці перетину з проїжджою частиною не повинна перевищувати 0,025 м.

5.6.13 Майданчики для паркування транспортних засобів повинні відповідати нормам, нормативам, стандартам у сфері благоустрою населених пунктів. Організацію та порядок паркування транспортних засобів на вулицях і дорогах населених пунктів треба здійснювати відповідно до вимог [4].

5.6.13.1 Під час проектування майданчиків для паркування треба виходити з таких нормативних параметрів:

- розміри місця для паркування (з врахуванням мінімально допустимих зазорів безпеки 0,5 м) легкових автомобілів - 2,3 м x 5,0 м, вантажних автомобілів - 3,0 м x 8,0 м, автопоїздів - 3,5 м x 20,0 м, туристичних автобусів - 3,5 м x 15,0 м. Зазори безпеки допускається збільшувати до 0,7 м;

- мінімальна ширина проїздів:

8 м - для проїздів із двобічним рухом,

4,0 м - для проїздів з однобічним рухом;

- радіуси заокруглення бортового каменю - не менше ніж 6 м.

Розміри місця для паркування транспортних засобів загального призначення, якими керують інваліди, або транспортних засобів спеціального призначення, що їх перевозять, наведено у п. 4.20.5.

5.6.13.2 Залежно від конфігурації та розмірів майданчика для паркування, організації в'їзду - виїзду може бути прийняте одно- та багаторядне розміщення транспортних засобів із розставленням машин з одного боку проїзду та уздовж обох протилежних його боків, паралельно, перпендикулярно або під кутом до поздовжньої осі проїзду.

При цьому повинна бути дотримана вимога раціонального використання відведеної території, забезпечення безпеки руху транспорту та пішоходів (розділення їхніх напрямків руху) у межах майданчика для паркування і на прилеглих вулицях та проїздах.

5.6.13.3 Рух автомобілів територією майданчика для паркування треба передбачати однобічним, а у разі місткості майданчика для паркування більше 100 місць для паркування - без зустрічних потоків і таких, що пересікаються. У межах майданчиків для паркування незалежно від їхньої місткості допускається зустрічний і перехресний рух транспортних засобів за їх інтенсивності не більше 5 одиниць за годину.

5.6.13.4 Майданчики для паркування більше 50 транспортних засобів повинні мати не менше ніж два в'їзди-виїзди: один для регулярного руху (головний), інші - для аварійної евакуації транспортних засобів. Аварійні виїзди виходять на внутрішньоквартальні проїзди житлового району.

Кількість аварійних виїздів встановлюють виходячи з розрахунку - один виїзд за кількості понад 50 до 200 транспортних засобів і додатково один виїзд на кожні наступні повні або неповні 200 транспортних засобів.

За малої місткості (до 50 місць) допускається об'єднаний в'їзд-виїзд завширшки не менше ніж 4,5 м. На майданчиках для паркування більшої місткості в'їзд і виїзд повинні бути розосередженими.

5.6.13.5 В'їзди і виїзди з майданчиків для паркування (автоматичні в'їзні та виїзні термінали) треба розташовувати з відступом від краю проїзної частини на відстань не менше ніж 6,0 м.

Перед автоматичними в'їзними та виїзними терміналами на спеціально обладнаних майданчиках для паркування треба влаштовувати накопичувальні майданчики, виходячи з розрахунку 10% кількості транспортних засобів, що прибувають на майданчик для паркування в годину "пік".

5.6.13.6 Мінімальна відстань від в'їздів на майданчик для паркування та виїзду з нього дорівнює:

від перехресть магістральних вулиць загальноміського та районного значення (від межі проїзної частини) 100 м

від перехресть вулиць і проїздів місцевого значення (від межі проїзної частини) 35 м

від зони зупинки масового пасажирського транспорту 30 м

5.6.13.7 Майданчики для паркування треба проектувати з твердим покриттям (асфальтобетонне, бетонне, гравійне, щебеневе) та похилами в поздовжньому напрямку осей автомобілів не більше 1 % і в поперечному - не більше 4 %. Мінімальний похил призначають залежно від типу покриття з урахуванням забезпечення поверхневого стоку.

5.6.13.8 Спеціально обладнані майданчики для паркування повинні мати освітленість горизонтальної поверхні не менше ніж 4 лк.

5.6.13.9 Протипожежні відстані від меж відкритих майданчиків для паркування до будівель і споруд треба приймати:

- до виробничих будинків та споруд:

I, II та III ступенів вогнестійкості з боку стін без прорізів не нормуються

I, II та III ступенів вогнестійкості з боку стін із прорізами не менше ніж ..... 9 м

IV ступеня вогнестійкості з боку стін без прорізів не менше ніж ..... 6 м

IV ступеня вогнестійкості з боку стін із прорізами не менше ніж ..... 12 м

інших ступенів вогнестійкості незалежно від наявності прорізів не менше ніж ... 15 м

- до адміністративних та побутових будинків:

I, II та III ступенів вогнестійкості ..... не менше ніж 9 м

інших ступенів вогнестійкості ..... не менше ніж 15 м

5.7 Пляжі

5.7.1 Характеристики пляжів за ступенем придатності для організації сприятливих умов відпочинку:

- морські пляжі

1-й тип - пляжна смуга з однорідним покриттям (пісок, галька тощо) завширшки 50 м і більше. Прилегла територія зі спокійним рельєфом завширшки більше ніж 100 м розміщена не більше ніж на 3 м над рівнем моря;

2-й тип - пляж, що не потребує спеціальних інженерних заходів щодо його захисту від агресивного впливу води тощо. Пляжна смуга з неоднорідним або однорідним покриттям. Прилегла територія зі спокійним рельєфом завширшки від 30 м до 100 м розміщена на висоті не більше ніж 6 м над рівнем моря;

3-й тип - пляжна смуга з неоднорідним покриттям. Прилегла територія або відсутня або має ширину менше ніж 30 м та розміщена на висоті від 6 м до 10 м над рівнем моря;

4-й тип - пляж, що потребує проведення робіт для розміщення необхідних приміщень і пляжного обладнання. Пляжна смуга з неоднорідним покриттям завширшки не більше ніж 15 м. Прилегла територія або зовсім відсутня, або розміщена на крутому схилі на висоті більше ніж 10 м над рівнем моря;

- річкові та озерні пляжі

1-й тип - пляж з шириною зони затоплення не більше ніж 150 м;

2-й тип - пляж з шириною зони затоплення від 150 м до 250 м;

3-й тип - пляж, що потребує проведення робіт із захисту або намівання території з шириною зони затоплення від 250 м до 500 м;

4-й тип - пляж, що потребує проведення робіт із захисту територій від повені з шириною зони затоплення більше ніж 500 м.

5.7.2 Під час вибору місця розташування земельної ділянки для будівництва та обслуговування будинків, споруд і території пляжу треба враховувати наступне:

- розміщення об'єкта з урахуванням затвердженої містобудівної документації тільки у відведених місцях, узгоджених установами та закладами державної санітарно-епідеміологічної служби згідно з санітарним законодавством;

- можливість забезпечення централізованого водопостачання й каналізування об'єкта відповідно до вимог [10];

- відстань земельної ділянки від місць скидання стічних вод відповідно до вимог ГОСТ 17.1.5.02;

- можливість виникнення несприятливих і небезпечних геологічних процесів (зсуви, обвали тощо);

- розташування автостоянки за межами 100-метрової смуги вздовж моря відповідно до ДБН 360.

5.7.3 Місце та умови розміщення пляжу повинні відповідати вимогам ДБН 360.

5.7.4 Обов'язковий перелік елементів благоустрою пляжів має включати: тверді види покриття проїзду, комбіновані види покриття доріжок, озеленення, питні фонтанчики, лави, урни, контейнери для збирання побутових відходів, обладнання пляжу (навіси від сонця, лежаки, кабінки для переодягання тощо), обладнання для паркування велосипедів.

5.7.5 Залежно від висоти берегового уступу (крутості схилу) за наявності технічних можливостей усі пляжі населеного пункту треба обладнувати пристроями, що забезпечують вільний доступ маломобільних груп населення до зони відпочинку (пандуси,

підйомники, рельєфні доріжки зі зміненим покриттям для інвалідів з вадами зору, перила тощо), при цьому рекомендується один із пляжів повністю облаштувати як пляж для маломобільних груп населення.

5.7.6 На пляжах треба виділяти три ландшафтні зони:

- акваторія;
- пляжна;
- припляжна.

Розрахунок розміру ландшафтних зон на одного відвідувача наведено у таблиці 7.

Площу території різного функціонального використання у припляжній, пляжній зонах і акваторії треба визначати з урахуванням показників, наведених у ДБН 360.

5.7.7 Пляжі (у припляжній зоні) треба облаштовувати громадськими вбиральнями та обладнанням для збирання та зберігання побутових відходів згідно з [24].

Таблиця 7

Зона	Тип пляжу		
	морський	річний	озерний, на штучних водоймах
Акваторія, м ²	5-10	5-10	5-10
Пляжна зона, м ² : - на піску	5	5-8	8
- на гальці	5	-	-
- на траві	-	8-10	8-10
Припляжна зона, м ²	5-15	15-20	10-20

5.7.8 Ділянки адміністративно-господарського двору треба розташовувати за межами прибережних захисних смуг водних об'єктів, на територіях, що не затоплюються, біля існуючих інженерних мереж, комунікацій та під'їздів до пляжу з урахуванням вимог ст. 88, 89, 90 Водного кодексу України [10].

Розрахунок площі адміністративно-господарських приміщень треба проводити відповідно до ДБН В.2.2-28.

Якщо пляж складається з декількох віддалених одна від одної ділянок, на кожній з них треба виділити окремі приміщення для обслуговуючого персоналу.

Площу складських приміщень треба визначати відповідно до СНиП 2.11.01.

Площу ремонтної майстерні треба визначати з урахуванням: габаритів обладнання, що ремонтується, об'єму робіт, що виконуються, кількості штатних одиниць:

слюсарна - не менше ніж 15 м² на одного працівника;

столярна - не менше ніж 23 м² на одного працівника;

фарбувальна - не менше ніж 10 м² на одного робітника.

Слюсарні та столярні майстерні треба блокувати з коморами та складами. Площа таких приміщень залежить від об'єму робіт та послуг.

Будівництво самостійних ремонтних майстерень можливо з урахуванням технічної бази підприємства.

Розміри душових кабін приймають: 0,9 м x 0,9 м або 1 м x 1 м з висотою від 2 м до 2,1 м, з роздягальною площею 0,45 м²; лійку треба розташовувати на висоті 2,3 м.

Розміри кабін громадських вбиралень приймають відповідно до 9.3.12 та ДБН В.2.2-17.

У побутових приміщеннях (гардеробних) треба розташовувати шафи для домашнього одягу розміром не менше ніж 0,3 м - 0,35 м та висотою 1,8 м.

5.7.9 Усі стаціонарні та великогабаритні елементи благоустрою пляжів треба розміщувати на території, прилеглий до пляжу, поза зоною затоплення або зоною досягнення штормовими хвилями. У пляжній зоні можливо розміщення переносного обладнання і пляжних меблів. У тих випадках, коли прилегла до пляжу зона відсутня або вона недостатня за площею для розміщення необхідного обладнання (3 та 4 типи пляжів), можливо встановлення нестационарних споруд та елементів благоустрою, які швидко знімаються або демонтуються.

5.7.10 Якщо на річкових пляжах зона затоплення або ширина пляжної смуги перевищують 250 м, і усі стаціонарні споруди знаходяться на великій відстані від відпочиваючих, треба передбачати додаткове сезонне обслуговування у вигляді легких збірно-розбірних будівель, виїзних фургонів, лотків та встановлювати їх не далі ніж 100 м від лінії урізу води.

5.7.11 Гардероби, павільйони побутового обслуговування і прокату, кафе, інформаційні щити, покажчики треба розміщувати біля входів на пляж або у безпосередній близькості від основних транзитів прилеглої до пляжу зони з урахуванням вимог ст. 88, 89, 90 Водного кодексу України [10].

5.7.12 Рятувальні станції і медпункти треба розміщувати у межах пляжної та прилеглої до пляжу зон на підвищених ділянках, що забезпечують достатню видимість з будь-якої точки пляжу.

5.7.13 Тіньові навіси і кабінки для переодягання треба встановлювати на межі пляжної та прилеглої до пляжу зон. На вузьких та витягнутих пляжах тіньові навіси встановлюють у один ряд. Тіньові навіси треба обладнати лавами із спинками, а на пляжах, підвладних холодним північно-східним та північно-західним вітрам, - вітрозахисними екранами.

5.7.14 На території пляжу треба встановлювати гідротехнічні споруди (питні фонтанчики) з підведенням питної води із системи централізованого водопостачання, якість якої має відповідати вимогам ДСанПіН № 383. Відведення води з питних фонтанчиків треба здійснювати до пляжної системи водовідведення, з обов'язковою її організацією на території пляжної зони. Відстань між місцями розташування устаткування для питної води не повинна перевищувати 70 м.

5.7.15 Усі об'єкти та споруди, пішохідні доріжки та шляхи (кабінки для переодягання, туалетні та душові приміщення, адміністративні приміщення тощо) треба проектувати з урахуванням потреб маломобільних груп населення відповідно до вимог ДБН В.2.2-17.

5.7.16 Санітарне очищення пляжів треба виконувати згідно з санітарними нормами і правилами.

5.8 Місця або зони вигулу тварин

5.8.1 Місця або зони для вигулу тварин відводять на території житлової забудови, рекреаційних територіях спільного користування (крім територій пляжів та місць масового відпочинку), у смузі відведення залізничних колій, швидкісних автомагістралей, на пустирях, у лісах, лісопосадках, на територіях, що мало відвідуються, на території санітарно-захисної зони навколо АЗС, а також за межами першого і другого поясу зон санітарної охорони джерел водопостачання.

5.8.2 Відстань від міста проживання до місця або зони вигулу тварин рекомендується приймати не більше ніж 300 м.

5.8.3 У детальних планах території нових районів, кварталів житлової і змішаної забудови, їх реконструкції треба передбачити місця або зони для вигулу тварин.

5.8.4 Місця або зони для вигулу тварин треба визначати на відстані не менше ніж 40 м від житлових будинків, дитячих та спортивних майданчиків та об'єктів соціальної сфери згідно з ДСП 173.

У центральних щільно забудованих районах відстань треба визначати, беручи до уваги місцеві умови, але не менше ніж 25 м від вищевказаних об'єктів і майданчиків.

5.8.5 Покриття місць або зон для вигулу тварин повинно бути піщано-земляним, гравійно-піщаним, з трави (суцільна низька рослинність), поверхня повинна бути рівною.

5.8.6 Всі місця або зони для вигулу тварин треба обладнати спеціальними попереджувальними знаками, а також табличками із зазначенням назв та телефонів установ, які відповідають за їх технічний та санітарний стан.

Місця або зони для вигулу тварин треба обладнати контейнерами для збирання побутових відходів та екскрементів.

6 БЛАГОУСТРІЙ ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ

6.1 На території з колективним користуванням прибудинковою територією (багатоквартирна багатопверхова забудова) треба передбачати: транспортний проїзд (проїзди), пішохідні комунікації (основні, другорядні), велодоріжки, майданчики (дитячі, спортивні, відпочинку, розміщення контейнерів для збирання побутових відходів, гостьових автостоянок, майданчики для вигулу собак), озеленення території. В усіх місцях перетину пішохідних шляхів з проїздами необхідно влаштовувати плавні переходи для зручності пересування маломобільних груп населення. Висоту бордюрів на краях пішохідних шляхів на ділянці приймають згідно з ДБН В.2.2-17. Біля будинку треба обов'язково розмежувати проїзну та пішохідну частини.

6.2 Проїзди, пішохідні та велосипедні доріжки на прибудинковій території треба проектувати відповідно до ДБН 360.

Трасування внутрішньоквартальних проїздів повинне забезпечувати механізоване прибирання сміття і снігу без "мертвих зон", недоступних для спеціально обладнаних транспортних засобів, що здійснюють механізоване прибирання.

Із зовнішнього боку проїздів треба залишати технічну смугу для складування снігу під час його прибирання з проїздів.

Використання майданчиків розворотів для зупинки і зберігання транспортних засобів заборонено.

6.3 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на прибудинковій території колективного користування повинен включати: тверді види покриття проїзду, різні види покриття майданчиків, елементи сполучення поверхонь, обладнання майданчиків, озеленення, освітлювальне обладнання, урни, обладнання для паркування велосипедів.

6.4 Вимощення по периметру будівель повинне щільно примикати до цоколя будівлі. Похил вимощення повинен бути не менше ніж 1 % і не більше ніж 10 %.

У місцях, недоступних для роботи механізмів, основу під вимощення ущільнюють уручну до зникнення відбитків від ударів трамбівки і припинення переміщень ущільненого матеріалу.

Зовнішня кромка вимощення в межах прямолінійних ділянок не повинна мати скривлення по горизонталі і вертикалі більше ніж 0,01 м. Бетонне вимощення за морозостійкістю повинно відповідати вимогам, що пред'являються до дорожнього бетону.

6.5 Озеленення прибудинкової території треба формувати між вимощенням житлового будинку і проїздом (прибудинкові смуги озеленення), між проїздом та зовнішніми межами території: на прибудинкових ділянках - квітники, клумби, рослини, що в'ються, компактні групи кущів, невисоких окремих дерев; на іншій території - вільні композиції і різноманітні прийоми озеленення. Рекомендується використання декоративних видів зелених насаджень.

6.6 Розміщення майданчиків (дитячих, спортивних, для розміщення контейнерів) на прибудинковій території, що розташована вздовж магістральних вулиць, заборонено.

6.7 Дозволено проектувати огорожі як окремих ділянок, так і усієї прибудинкової території садибної забудови. Висота огорож має бути не більше ніж 2,0 м на межі сусідніх земельних ділянок та не більше ніж 2,5 м на межі з вулицею для забезпечення нормативної інсоляції та провітрювання суміжних територій.

6.8 Дитячі майданчики

6.8.1 Дитячі майданчики організовують у вигляді окремих майданчиків для різних вікових груп або як комплексні ігрові майданчики із зонуванням за віковими інтересами. Для підлітків (від 12 років до 16 років) організовують спортивно-ігрові комплекси.

Розміщення дитячих майданчиків на покрівлях напівпідземних і наземних споруд забороняється.

6.8.2 Дитячі майданчики для дітей ясельного та дошкільного віку треба розміщувати на ділянках житлового кварталу (житлового комплексу), майданчики для дітей молодшого та середнього шкільного віку, комплексні ігрові майданчики розміщують на озелених територіях житлового району, спортивно-ігрові комплекси - у парках житлового району.

6.8.3 Відстань від вікон житлових та громадських будинків до меж дитячих майданчиків треба визначати згідно з ДБН 360.

6.8.4 Для попередження травм у разі падіння дітей дитячі ігрові майданчики обладнують ударопоглинальним покриттям.

Покриття майданчиків для дітей ясельного та дошкільного віку треба приймати згідно з ДБН В.2.2-4.

На дитячому майданчику м'які види покриття (піщане, ущільнене піщане на ґрунтовій основі або гравійний крихті, м'яке гумове або м'яке синтетичне) треба передбачати у місцях розміщення ігрового обладнання та інших місцях, пов'язаних з можливим падінням дітей. На місцях встановлення лав треба влаштовувати тверді види покриття.

У разі трав'яного покриття майданчиків треба передбачати пішохідні доріжки до ігрового обладнання з твердим, м'яким або комбінованим видами покриття.

6.8.5 Площу дитячих майданчиків на територіях житлового середовища треба приймати згідно з ДБН 360 та ДСП № 173 в залежності від кількості населення.

6.8.6 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на дитячому майданчику повинен включати: м'які види покриття, елементи сполучення поверхні майданчиків з газоном, озеленення, ігрове обладнання, лави, урни, освітлювальне обладнання.

6.8.7 Для сполучення поверхонь майданчика і газону треба використовувати садові бортові камені зі скошеними та закругленими краями.

6.8.8 Місце розміщення дитячого майданчика треба обирати згідно з СанПиН 2605 із розрахунку інсоляції його протягом 3 год світлового дня.

6.8.9 Дитячі майданчики треба озеленювати посадками дерев і кущів. Дитячі майданчики треба обсаджувати по периметру смугою зелених насаджень. Дерев із східного і північного боку майданчика треба висаджувати не ближче ніж 3 м, а з південного та західного боку - не ближче ніж 1 м від краю майданчика до осі дерева. На дитячих майданчиках заборонено висаджування дерев з колючками, а також рослин з отруйними плодами.

6.8.10 Освітлювальне обладнання має функціонувати у режимі освітлення території майданчика. Заборонено влаштування освітлювального обладнання на висоті менше ніж 2,5 м.

6.9 Спортивні майданчики

6.9.1 Спортивні майданчики, призначені для занять фізкультурою та спортом усіх вікових груп населення, треба проектувати у складі прибудинкових територій житлових кварталів та зон рекреаційного призначення згідно з ДБН 360 або окремих підприємств та об'єктів громадського призначення згідно з ДБН В.2.2-13.

6.9.2 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на спортивному майданчику повинен включати: м'які або газонні види покриття, спортивне обладнання, озеленення, освітлення, огороження, урни, обладнання для паркування велосипедів.

6.9.3 Озеленення розміщують за периметром майданчика, висаджуючи дерева, що швидко зростають, на відстані не менше ніж 2 м від краю майданчика. Не рекомендується застосовувати дерева і кущі, які мають блискуче листя, дають велику кількість летючого насіння, рясно плодоносять і рано скидають листя. Для огороження майданчика використовують вертикальне озеленення.

6.9.4 Майданчики треба огороджувати сітчастою огорожею заввишки від 2,5 м до 3 м, а у місцях, де спортивні майданчики примикають один до одного, - заввишки не менше ніж 1,2 м.

6.9.5 Відстань від фізкультурних та ігрових спортивних майданчиків до вікон найближчих житлових будинків становить від 10 м до 40 м і більше в залежності від рівнів шуму, що уворюються під час їх використання.

7 БЛАГОУСТРІЙ ТЕРИТОРІЇ ПІДПРИЄМСТВ

7.1 Під час проектування благоустрою території підприємств треба керуватися СНиП II-89.

7.2 Територія виробничого підприємства включає такі зони: громадського призначення, виробничу територію з відкритими майданчиками та допоміжними об'єктами виробництв і господарств, гостьові стоянки, зону відпочинку і зону озеленення, в тому числі спортивну зону, а також санітарно-захисну зону.

Зони громадського призначення та відпочинку треба максимально ізолювати від виробничої території з відкритими майданчиками та допоміжними об'єктами виробництв і господарств захисними насадженнями, носіями звуко-світло-кольорової інформації, що попереджують про небезпеку, а також постійними та тимчасовими огорожами різних видів.

Усі об'єкти і приміщення зон громадського призначення та відпочинку повинні бути доступними для маломобільних груп населення згідно з ДБН В.2.2-17.

7.3 Загальну площу озеленення промислових територій треба визначати:

- для територій розміром менше ніж 5000 м² з чисельністю менше ніж 2500 працівників - із розрахунку 3 м² на одного працівника; на територіях міст та біля магістралей цей показник може бути зменшеним до 1 м² та компенсованим озелененням приміщень;

- для територій з чисельністю більше ніж 2500 працівників та (або) площею більше ніж 5000 м² - із розрахунку не менше ніж 10 % від загальної території.

У разі створення зелених насаджень між окремими об'єктами підприємства дерева треба розташовувати не ближче ніж 5 м від об'єктів. Заборонено висаджувати хвойні та інші породи дерев та чагарників, що легко запалюються.

7.4 Передзаводську територію - вільний простір зони громадського призначення для проведення громадських заходів виробничого підприємства - розміщують біля адміністративної, основної виробничої будівлі або біля головних прохідних як усередині меж територій виробничого призначення, так і на прилеглих до них територіях населеного пункту. Площу передзаводської території треба визначати з розрахунку від 0,6 га до 0,9 га на 1 тис. працюючих. Під озеленення та розміщення елементів благоустрою треба відводити від 40 % до 50 % передзаводської території.

7.5 Озеленення проектується вздовж пішохідних комунікацій (з одного або з двох боків) у вигляді газонів і квітників, рядових посадок дерев і кущів.

7.6 Озеленення формують у вигляді живописних композицій, що виключають одноманітність і монотонність.

7.7 Обов'язковий перелік елементів комплексного благоустрою передзаводської території має включати: тверді види покриття, елементи сполучення поверхонь, озеленення, лави, урни, контейнери для збирання побутових відходів, флагштоки, освітлювальне обладнання, носії інформаційного оформлення, обладнання для паркування велосипедів.

Рекомендується передбачати: види покриття у вигляді плиткового мощення, розміщення елементів декоративно-прикладного оформлення, водних пристроїв, обладнання архітектурно-декоративного освітлення. Озеленення майдану проектується як партерне або формують у вигляді скверу, використовуючи кольорове оформлення і мобільні форми озеленення.

7.8 На передзаводській території розміщують малі архітектурні форми, засоби зовнішньої реклами та інформації.

7.9 Мінімальну ширину основних пішохідних комунікацій треба приймати 2,25 м, другорядних - 1,5 м, розрахункову ширину - виходячи з потужності пішохідних потоків, але не більше ніж 800 чол/год на 1 м ширини дороги.

7.10 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на території пішохідних комунікацій має включати: тверді види покриття, елементи сполучення поверхонь, озеленення (в тому числі мобільне), урни і контейнери для побутових відходів, освітлювальне обладнання.

7.11 Розміри майданчиків відпочинку треба визначати за нормою від 1 м² до 1,2 м² на місце (кількість місць - від 10 % до 15 % від працюючих у найбільш численну зміну). Сума відстаней від робочого місця до їдальні та від їдальні до майданчика відпочинку повинна складати не більше ніж 300 м. У разі шумного характеру виробництва треба застосовувати форми тихого відпочинку та спокійні за кольором та формою елементи благоустрою, у разі одноманітного, монотонного характеру виробництва - активні форми відпочинку та різноманітні елементи благоустрою яскравого фарбування.

7.12 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на майданчиках відпочинку має включати: тверді види покриття, елементи сполучення поверхонь, озеленення, лави, столи для ігор, урни, освітлювальне обладнання.

7.13 Стоянки для зберігання легкових автомобілів, велосипедів, мотоциклів треба розміщувати у стороні від основних транспортних та пішохідних потоків із забезпеченням умов маневреності. Розміри стоянки легкових автомобілів треба розраховувати згідно з ДБН В.2.3-15 та ДБН В.2.2-17, 10 % місць, але не менше ніж одне місце треба виділяти для інвалідів.

Розміри майданчиків для стоянки велосипедів і мотоциклів (моторолерів) треба визначати з розрахунку їх кількості за зміну (від 5 % до 7 %) і нормою площі:

на велосипед - не більше ніж 0,6 м² у разі спирання на одне колесо і не більше ніж 0,9 м² у разі спирання на два колеса;

на мотоцикл або моторолер - не більше ніж 3 м².

7.14 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на майданчиках для стоянки легкових автомобілів, велосипедів, мотоциклів має включати: тверді види покриття, елементи сполучення поверхонь, обладнання для паркування велосипедів, розмітку, освітлювальне обладнання, урни. Можна влаштовувати огорожі.

7.15 Об'єкти рекреації треба формувати, як правило, у вигляді скверів для короткочасного відпочинку перед зміною або після неї. Сквер треба розміщувати на території, максимально захищеній від несприятливих впливів виробничої діяльності. Обов'язковий перелік елементів благоустрою треба приймати згідно з 5.3.2.

7.16 Обов'язковий перелік елементів благоустрою санітарно-захисної зони виробничого підприємства має включати: елементи сполучення озелененої ділянки з прилеглими територіями (бортовий камінь, підпірні стінки тощо), елементи захисту насаджень і ділянок озеленення.

7.17 Територію підприємств та майданчики для стоянки транспортних засобів треба обладнувати пристроями для збирання та відведення стічних вод, що утворюються внаслідок випадання атмосферних опадів, та спорудами з їх очищення.

8 БЛАГОУСТРІЙ ТЕРИТОРІЙ ВОДООХОРОННИХ ЗОН ТА ПРИБЕРЕЖНИХ ЗАХИСНИХ СМУГ

8.1 Природні та штучні водойми в межах населених пунктів

8.1.1 Систему водойм у межах населених пунктів складають природні акваторії (озера, ставки тощо) і штучні акваторії (водосховища, канали, відкриті плавальні басейни тощо).

8.1.2 Благоустрій територій акваторій та прибережних захисних смуг водойм треба здійснювати в залежності від складу та функціонального призначення території, стану берегів та зелених насаджень тощо.

8.1.3 Під час проектування структури водойми з існуючими зеленими насадженнями рекреаційні комплекси або окремі об'єкти розміщують лише на одному березі, залишаючи незайманими насадження на протилежному березі.

8.1.4 На території зони відпочинку в прибережних смугах встановлюють питні джерела, урни, контейнери для збирання побутових відходів, санітарні вузли. У місцях масового відпочинку радіус обслуговування для цих пристроїв приймають відповідно до норм, затверджених для пляжів.

8.1.5 Штучні водойми треба створювати на основі розрахунків технологічної схеми з використанням сучасних будівельних технологій та матеріалів, що сертифіковані в Україні.

8.2 Водоохоронні зони в межах населених пунктів

8.2.1 Розміри і межі водоохоронних зон треба встановлювати згідно з ДБН 360 та [10, 25], виходячи з гідрогеологічних, геоморфологічних, ґрунтових і інших умов.

Правовий режим зон санітарної охорони поверхневих та підземних водних об'єктів визначають згідно з [26].

8.2.2 Проект благоустрою водоохоронних зон водних об'єктів розробляють як для всієї території водоохоронної зони водного об'єкта у складі єдиного проекту планування, так і для її ділянок у складі проектів планування для окремих територій: природного комплексу, житлових, виробничих тощо.

8.2.3 У межах водоохоронних зон розміщують за погодженням із органами охорони природи та санітарної служби окремі об'єкти виробничої і соціальної сфери, обладнані централізованою каналізацією та спорудами, що забезпечують охорону водних об'єктів від забруднення, засмічення та виснаження вод.

8.2.4 Для ділянок рік, схованих у закриті колектори, замість водоохоронних зон треба встановлювати зони технічного обслуговування колектора.

8.2.5 В межах водоохоронних зон залежно від призначення і стану водного об'єкта, функціонального призначення і стану прилеглих територій і їх природної цінності треба виділяти наступні категорії територій:

природні території, що особливо охороняються, - території природного комплексу, для яких встановлено відповідний статус; проектування в межах територій з цим статусом регламентується режимами особливої охорони і використання природних територій, що особливо охороняються, відповідно до [22];

території реконструкції і екологічної реабілітації, - у межах цих територій під час проектування треба передбачати реабілітацію основних функцій водоохоронних зон, відновлення елементів і компонентів природного комплексу відповідно до [22].

8.2.6 Господарська діяльність у прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах, в прибережних смугах уздовж морів, морських заток і лиманів і на островах - у внутрішніх морських водах регламентується ст. 89 Водного кодексу України [10].

8.2.7 Для територій обмеження господарської діяльності треба передбачати:

- інженерну підготовку території, що перешкоджає замулюванню і виснаженню водних об'єктів;

- збирання і очищення поверхневого стоку, що виключає попадання забрудненого поверхневого стоку у водні об'єкти;

- функціональне озеленення території;
- належне утримання територій.

8.2.8 Основними завданнями проекту водоохоронної зони є:

- зонування території;
- встановлення меж зони;
- уточнення функціонального профілю і рекреаційної програми;
- розроблення пропозицій щодо комплексної організації і охорони природного ландшафту;
- уточнення мережі і функцій територій не рекреаційного профілю, ув'язування з потребами рекреації.

8.2.9 Обов'язково треба враховувати і відображати всі основні елементи простору, що впливають на загальну планувальну структуру району: будинки та споруди, зелені насадження, лінії електропередачі, місця водозаборів, каналізаційні мережі тощо.

8.2.10 Зонування території водоохоронної зони треба робити в двох напрямках: функціональне зонування і зонування за режимом охорони і ступенем перетворення природного ландшафту.

Функціональне зонування включає диференціацію території і акваторії за провідним функціональним профілем і видами діяльності.

Функціональне зонування треба узгодити з результатами аналізу і зонуванням природного ландшафту відповідно до допустимого ступеня його використання і перетворення.

Зонування за ступенем перетворення природного ландшафту потрібно у разі уточнення програм рекреаційного навантаження і освоєння.

8.2.11 Зелені насадження водоохоронної зони повинні складати у сукупності комплексну зелену зону та включати зелені насадження загального, обмеженого користування та спеціального призначення. Вони складаються з лісових смуг, урочищ та зелених насаджень штучного походження, створених у процесі зеленого будівництва згідно з [3, 16, 17, 18]..

8.2.12 Під час розроблення плану організації ландшафту зони треба визначити наступні заходи:

- з охорони існуючого ландшафту;
- з раціонального використання природних ресурсів;
- з формування нового ландшафту.

8.2.13 За ступенем перетворення і режиму охорони ландшафту виділяють три крупні узагальнені зони:

- урбанізованого ландшафту;
- організованого природного ландшафту;
- природного ландшафту.

8.2.14 Території організованого природного ландшафту треба розташовувати між зоною урбанізованого ландшафту і зоною природного ландшафту. Вони повинні оточувати рекреаційні центри, служити основними зонами відпочинку для відвідувачів цих центрів. Разом з тим території організованого природного ландшафту не повинні служити захисними бар'єрами від доріг з інтенсивним рухом, комунально-господарських і промислових зон.

8.3 Прибережні захисні смуги в межах населених пунктів

8.3.1 В межах водоохоронних зон треба встановлювати прибережні захисні смуги з додатковими обмеженнями природокористування.

8.3.2 Прибережну захисну смугу треба встановлювати для водотоків у відкритому руслі, а також всіх водойм незалежно від їх походження згідно з ДБН 360 та [10].

8.3.3 Для водних об'єктів, що мають набережну, за наявності зливової каналізації межу прибережної захисної смуги треба поєднувати з парапетом набережної, зовнішньою кромкою газону або тротуару.

8.3.4 Заходи щодо благоустрою прибережних захисних смуг треба проектувати за трьома природними елементами:

- зелені насадження;

- водні простори (акваторії) і їх береги;

- рельєф.

8.3.5 Заходи щодо благоустрою прибережних захисних смуг треба проектувати з урахуванням вимог ДБН В.1.1-24.

8.3.6 Зелені насадження прибережних захисних смуг можуть бути двох типів:

- природні;

- пристосовані для цілей рекреації і прийому відвідувачів (як введенням додаткових елементів устаткування, так і частковою зміною самих природних компонентів ландшафту - штучні водні басейни, реконструкція лісу або нові насадження тощо) або інженерного захисту.

8.3.7 Роботи з інженерного захисту території прибережних захисних смуг включають: посів багаторічних трав, посадку дерев і чагарників у поєднанні з посівом багаторічних трав або обдернуванням.

8.3.8 Склад насаджень на схилах річок треба визначати в залежності від характеру формування схилового стоку та розвитку ерозійних процесів на прилеглих землях. Насадження формують у вигляді кількох деревно-чагарникових ярусів.

8.3.9 Підбір рослин, їх розміщення в плані, типи і схеми посадок треба призначати відповідно до ґрунтово-кліматичних умов, особливостей рельєфу і експлуатації схилу (укоосу), норм і термінів посіву трав і інших рослин, а також згідно з вимогами щодо планування схилу ландшафтною архітектурою і охорони навколишнього середовища.

8.3.10 Підбір травосуміші з розвинутою кореневою системою на зсувних схилах повинен забезпечити міцний дерновий покрив.

8.3.11 Древа для посадки необхідно вибирати з глибокою кореневою системою в поєднанні з породами дерев із поверхневою кореневою системою.

8.3.12 Зелені насадження треба створювати за рахунок швидкорослих господарсько-цінних порід, шляхом висаджування стандартних саджанців, вкорінених і не вкорінених живців.

8.3.13 Можна створювати смуги із вологолюбивих порід шляхом забивання кілків на глибину залягання ґрунтових вод.

8.3.14 На дні ярів та виарків, які впадають у річки, обов'язково треба влаштовувати муло-фільтри з насаджень чагарникових порід та проводити залуження на відстань не менше ніж 150 м від русла річки. Сіянци дерев треба висаджувати на найменш зволжених ділянках, саджанці та укорінені живці - на ділянках достатньо забезпечених вологою, а кілки вологолюбивих порід - у місцях надмірного зволоження.

9 ВИМОГИ ДО ПРОЕКТУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ БЛАГОУСТРОЮ

9.1 Покриття

9.1.1 Для благоустрою треба використовувати такі види покриття:

тверді (капітальні) - монолітні або збірні, що виконуються з асфальтобетону, цементобетону, природного або штучного каменю тощо;

"м'які" (некапітальні) - такі, що виконуються з природних або штучних сипких матеріалів (пісок, щебінь, гранітні висівки, керамзит, гумова крихта тощо), що знаходяться у природному стані або у сухих сумішах, ущільнених або укріплених в'язучим;

газонні - такі, що виконуються за спеціальними технологіями підготовки та посадки трав'яного покриття;

комбіновані - сполучення покриттів, вказаних вище (наприклад, плитка, утоплена в газон тощо).

Покриття дитячих та спортивних майданчиків треба виконувати із природних сипких матеріалів (пісок, щебінь, гранітні висівки тощо), газону. Заборонено використання гумової крихти, ущільнення сипких в'язучих, а також покриття плиткою цих об'єктів.

9.1.2 Вид покриття, що застосовується у проекті благоустрою, має бути міцним, ремонтпридатним, екологічним, не допускати ковзання.

Вибір видів покриття треба здійснювати відповідно до їх цільового призначення:

твердих - з урахуванням можливих граничних навантажень, характеру і складу руху, протипожежних вимог;

"м'яких" - з урахуванням особливостей окремих територій (дитячих, спортивних майданчиків, майданчиків для вихову тварин, прогулянкових доріжок тощо),

газонних і комбінованих - як найбільш екологічних.

9.1.3 Тверді види покриття повинні мати шорстку поверхню з коефіцієнтом зчеплення в сухому стані не менше ніж 0,6, в мокрому - не менше ніж 0,4. Заборонено застосування як покриття кахельної, метласької плитки, гладких або відполірованих плит із штучного і природного каменю на території пішохідних доріжок та тротуарів, в наземних і підземних переходах, на східцях, майданчиках крилець входу до будівель.

9.1.4 Похил поверхні твердих видів покриття повинен забезпечувати відведення поверхневих вод, на вододілах за наявності системи дощової каналізації він має складати не менше ніж 4 ‰, за відсутності системи дощової каналізації - не менше ніж 5 ‰. Максимальні похили треба визначати залежно від умов руху транспорту і пішоходів, але не більше ніж 8 ‰ (1:12).

9.1.5 На території населеного пункту всі перешкоди (уступи, сходинки, пандуси, дерева, освітлювальне, інформаційне і вуличне технічне обладнання, а також край тротуару в зонах зупинок громадського транспорту і переходів через вулицю) треба виділяти смугами уніфікованого тактильного та контрастного по краю покриття. Тактильне покриття повинне починатися на відстані не менше ніж за 0,8 м до перешкоди, краю вулиці, початку небезпечної ділянки, зміни напрямку руху тощо. Якщо на тактильному покритті є поздовжні борозенки завширшки більше ніж 0,015 м і завглибшки більше ніж 0,006 м, їх не можна розташовувати уздовж напрямку руху.

9.1.6 Для дерев, розташованих у мощенні, за відсутності інших видів захисту (притовбурних ґрат, бордюрів, периметральних лавок тощо) передбачають виконання захисних видів покриттів в радіусі не менше ніж 1,5 м від стовбура: щербене, галькове, "стілники" із засіванням газону. Захисне покриття виконують вище за покриття пішохідних доріжок і тротуарів.

9.1.7 Роботи з поновлення покриття проїжджої частини доріг та тротуарів треба виконувати протягом 48 год незалежно від сезону з метою забезпечення безаварійного руху автотранспорту та механізованого прибирання.

9.2 Будівлі та споруди системи збирання і перевезення побутових відходів

9.2.1 Місця розміщення майданчиків для встановлення контейнерів для збирання твердих побутових відходів, зберігання великогабаритних та ремонтних відходів треба визначати згідно з [24].

9.2.2 Обов'язковий перелік елементів благоустрою на майданчику для встановлення контейнерів для збирання твердих побутових відходів, зберігання великогабаритних та ремонтних відходів має включати: тверді види покриття, елементи сполучення поверхні майданчика з прилеглими територіями, контейнери для збирання побутових відходів, освітлювальне обладнання, навіс, огорожу для обмеження доступу тварин.

Рекомендується проектувати озеленення майданчика.

9.2.3 Територія майданчика має примикати до проїздів, але не заважати руху транспорту. Треба передбачати можливість зручного проїзду спеціального автомобільного транспорту для перевезення відходів та наявність майданчиків для розвороту (12 м x 12 м).

9.2.4 Розмір майданчика треба розраховувати на розміщення необхідної кількості контейнерів. Сумарний об'єм контейнерів треба передбачати залежно від чисельності населення та з 25 % запасом. Між контейнером і краєм майданчика розмір проходу треба встановлювати не менше ніж 1,0 м, між контейнерами - не менше ніж 0,35 м.

9.2.5 Покриття майданчика треба проектувати аналогічно покриттю транспортних проїздів.

Похил покриття майданчика має складати від 5 ‰ до 10 ‰ у бік проїжджої частини, щоб не допускати застою води та скочування контейнерів.

9.2.6 Сполучення майданчика з прилеглим проїздом треба здійснювати в одному рівні без укладання бордюрного каменю, з газоном - садовим бортом або декоративною стінкою заввишки від 1 м до 1,2 м.

9.2.7 Освітлювальне обладнання повинно функціонувати у режимі освітлення прилеглої території, висота опор - не менше ніж 3 м.

9.2.8 Озеленення треба виконувати деревами з високим рівнем фітонцидності, густою та щільною кроною. Висоту вільного простору над рівнем покриття майданчика до крони треба передбачати не менше ніж 3,0 м.

9.3 Громадські вбиральні

9.3.1 Громадські вбиральні треба влаштовувати в місцях масового зосередження людей.

Місця розташування громадських вбиралень треба позначати відповідними покажчиками.

Покажчики розташовують у місцях інтенсивного пішохідного руху та мають бути освітленими.

У громадських вбиральнях одну із кабін виконують згідно з ДБН В.2.2-17.

9.3.2 Громадські вбиральні треба влаштовувати в таких місцях:

- на площах, транспортних магістралях, вулицях з інтенсивним пішохідним рухом;
- на площах біля вокзалів, залізничних станцій, авто- та річкових вокзалів, автостанцій та аеровокзалів;
- біля виходів та вестибюлів метрополітену;
- у місцях проведення масових заходів;
- у зонах розміщення і на території ярмарків, крупних об'єктів торгівлі та послуг, об'єктів громадського харчування, об'єктів культурно-розважального та спортивного призначення;
- на території об'єктів рекреації: у садах, парках, лісопарках, на бульварах завширшки більше ніж 25 м;
- на АЗС, стоянках автомобілів більше ніж 25 місць, багатоповерхових і відкритих автостоянках;
- на спеціально обладнаних майданчиках для паркування транспортних засобів;
- на територіях, прилеглих до зовнішніх магістральних доріг;
- на підприємствах торгівлі потужністю більше ніж 15 торговельних місць;
- у зонах масового відпочинку, на стадіонах, пляжах;
- біля кінотеатрів, виставок.

9.3.3 Громадські вбиральні треба підрозділяти:

- за розмірами - на великі, середні, малі та індивідуального користування;
- за умовами розміщення - на наземні та підземні.

9.3.4 Громадські вбиральні розміщують як окремо розташовані самостійні об'єкти і як вбудовані (прибудовані) до громадських будівель або споруд.

9.3.5 Розміщувати громадські вбиральні в житлових, шкільних, дитячих дошкільних, лікувально-профілактичних і санітарно-епідеміологічних установах, а також прибудовувати до дитячих, навчальних, лікувальних об'єктів, об'єктів громадського харчування, продуктових магазинів заборонено.

9.3.6 Для тимчасового обслуговування окремих об'єктів невеликої потужності встановлюють мобільні туалетні кабінки без вигребу. Розміщення туалетних кабін треба передбачати також на активно відвідуваних територіях населеного пункту за відсутності або у разі недостатньої пропускнуої спроможності громадських вбиралень: у місцях проведення масових заходів, при крупних об'єктах торгівлі і послуг, на території об'єктів рекреації (парках, садах), а також при некапітальних нестационарних спорудах харчування. Заборонено розміщення туалетних кабін на прибудинковій території. Туалетну кабінку треба встановлювати на тверді види покриття. Покриття і ширина пішохідного підходу до туалетної кабінки мають бути розраховані на епізодичний проїзд спеціалізованого автотранспорту. Покриття до громадської вбиральні має бути рельєфним для орієнтування інвалідів з вадами зору.

На шляху до громадської вбиральні і перед її входом не повинно бути сходів, порогів та інших бар'єрів, які обмежують безперешкодне пересування маломобільних груп населення.

Одна із мобільних туалетних кабін має бути доступною для інвалідів у колясках згідно з ДБН В.2.2-17.

9.3.7 Мобільні туалетні кабінки для тимчасового обслуговування та громадські вбиральні в місцях масового пересування та скупчення людей треба встановлювати на відстані не менше ніж 50 м від житлових і громадських будівель та в зоні доступності однієї від іншої не більше ніж 500 м.

9.3.8 Орієнтовні розрахунки місткості і потужності громадських вбиралень треба проводити із розрахунку: не менше одного приладу на 1000 чол. населення. За один прилад треба приймати один унітаз або два пісуари за максимальної пропускної спроможності одного приладу 27 відвідувачів за годину. Кількість відвідувачів треба визначати за розрахунковими показниками.

9.3.9 Норматив площі для приладів треба приймати: не менше ніж 2,5 м для одного унітаза та не менше ніж 1,5 м для одного пісуара.

9.3.10 У громадській вбиральні передбачають такий набір приміщень:

- вхідний тамбур;
- приміщення для чергового персоналу;
- шлюзи з установкою умивальних раковин;
- приміщення для індивідуальних кабін з дверима, що зачиняються;
- приміщення для пісуарів (у чоловічому відділенні);
- приміщення або шафи для зберігання прибирального інвентарю.

9.3.11 Висота приміщення громадських вбиралень повинна бути:

- у підземних і вбудованих спорудах - не менше ніж 2,8 м;
- у наземних спорудах і туалетах, що стоять окремо, - 3,2 м.

9.3.12 Розміри кабін громадських вбиралень:

0,75 м x 1,1 м - у разі відсутності дверей;

0,85 м x 1,2 м - у разі відчинення дверей назовні;

0,85 м x 1,4 м - у разі відчинення дверей всередину.

Висота - від 1,8 м до 2 м; низ кабінки не доводиться до підлоги на 0,25 м - 0,3 м.

Прохід між кабінами громадських вбиралень і протилежною стіною належить приймати не менше ніж, м:

- за відсутності пісуарів - 1,1;
- за наявності пісуарів - 1,8.

9.3.13 Громадську вбиральню приєднують до мереж водопостачання, каналізації та опалення. Будівництво громадських вбиралень з вигребом на території населених пунктів заборонено.

Громадську вбиральню треба облаштовувати механічною витяжною вентиляційною системою, яка повинна забезпечувати 5-кратний повітрообмін приміщень за період в одну годину.

9.3.14 Громадська вбиральня повинна мати природне і (або) штучне освітлення. Світловий коефіцієнт для наземних громадських вбиралень, що стоять окремо, повинен бути не менше ніж 1:8, електричне освітлення в місцях улаштування санітарно-технічних приладів повинне забезпечувати не менше ніж 35 люкс.

9.3.15 Територія навколо громадської вбиральні має бути озелененою та заасфальтованою або викладеною плиткою з похилом для відведення поверхневих вод. На шляху до громадської вбиральні не повинно бути бар'єрів (сходів, бордюрів, порогів тощо).

9.3.16 Обладнання громадської вбиральні має бути виготовлено з матеріалів, що сертифіковані в Україні та відповідають санітарно-епідеміологічним вимогам. Матеріали повинні бути гладкі, неслизькі, мати високу міцність та легко митися.

Для зручності користування громадською вбиральнею інвалідами з вадами зору підлога вбиральні повинна мати рельєфні смуги.

9.3.17 У громадських вбиральнях передбачають кабінки і санітарно-технічне обладнання для дітей згідно з ДБН В.2.2-3 та ДБН В.2.2-4 і інвалідів згідно з ДБН В.2.2-17.

9.3.18 Санітарне очищення та утримання громадських вбиралень треба виконувати згідно з 9.4 Споруди системи інженерного захисту території

9.4.1 На території споруд інженерного захисту територій заборонено встановлення засобів зовнішньої реклами та інформації, влаштування майданчиків (дитячих, відпочинку, стоянок автомобілів тощо), будівництво будь-яких видів споруд, за винятком безпосередньо споруд та будинків інженерного захисту територій та таких, що мають відношення до їх обслуговування та експлуатації.

Проектування елементів інженерної підготовки і захисту території треба проводити у складі заходів щодо організації рельєфу і відведення стоку поверхневих вод.

9.4.2 Завдання організації рельєфу під час проектування благоустрою треба визначати залежно від функціонального призначення території. Організацію рельєфу території, що реконструюється, як правило, треба орієнтувати на максимальне збереження рельєфу, ґрунтового покриву, наявних зелених насаджень, умов існуючого поверхневого водовідведення, використання ґрунтів, що видаляються, на майданчику будівництва.

Скидати стічні води, використовуючи рельєф місцевості (балки, пониззя, кар'єри тощо), забороняється.

9.4.3 У разі організації рельєфу треба передбачати зняття родючого шару ґрунту згідно з ГОСТ 17.5.3.06, влаштування місця для його тимчасового зберігання і захисту від забруднення. Під час проведення підсилення ґрунту на території використовують мінеральні ґрунти, а для рекультивациі земель - верхні родючі шари ґрунту.

Всі роботи, пов'язані зі зняттям та перенесенням родючого шару ґрунту, треба виконувати згідно із [27, 28].

9.4.4 Під час терасування рельєфу треба проектувати підпірні стінки і укоси. Ґрунтові укоси треба формувати згідно з ДБН В.2.3-4 і СНиП 3.02.01.

9.4.5 Матеріал і технологію укріплення укосів треба обирати в залежності від місцеположення укосу, виду геологічних порід, які там залягають, передбачуваного рівня механічних навантажень на схил, крутизни схилу і формованого середовища.

9.4.6 У забудові населених пунктів зміцнення укосів відкритих русел треба виконувати з використанням матеріалів і прийомів, що запобігають неорганізованому попаданню поверхневого стоку у водойму і руйнуванню берегів в умовах високого рівня механічних навантажень: формування набережних із застосуванням підпірних стінок, стінних блоків, облицюванням плитами і омонолічуванням швів тощо.

9.4.7 Підпірні стінки треба проектувати з урахуванням різниці висот терас, що сполучаються. Перепад рельєфу менше ніж 0,4 м треба оформляти бортовим каменем або викладенням природного каменю. У разі перепадів рельєфу більше ніж 0,4 м підпірні стінки треба проектувати як інженерну споруду (відповідно до ДБН В.1.1-24), забезпечуючи стійкість верхньої тераси гравітаційними (монолітні, з масивної кладки) або пальовими (тонкі анкерні, пальові ростверки) видами підпірних стінок.

9.4.8 Треба передбачати огорожу підпірних стінок і верхніх бровок укосів у разі розміщення на них транспортних та інженерних комунікацій згідно з ДСТУ 3587, ДСТУ Б В.2.3-12. Також треба передбачати огорожі пішохідних доріжок, що розміщуються уздовж цих споруд, якщо висота підпірної стінки більше ніж 1 м, а укосу - більше ніж 2 м. Висота огорож повинна складати не менше ніж 0,9 м.

9.4.9 Штучні елементи рельєфу (підпірні стінки, земляні насипи, виїмки), що розташовуються уздовж магістральних вулиць, можна використовувати як шумозахисні екрани (СНиП 11-12).

9.4.10 Проектування відведення поверхневого стоку треба виконувати згідно з ДБН 360, СНиП 2.04.03, СанПиН 4630 та [10].

Вибір схеми поверхневого водовідведення для окремих районів населеного пункту виконують з урахуванням щільності забудови, рельєфу території, функціонального призначення, кліматичних умов, загального рівня благоустрою, пропускної здатності, класу навантаження.

Відведення стоку треба забезпечувати шляхом комплексного вирішення питань організації рельєфу і влаштування відкритої або закритої системи водовідведення: водостічних труб (водостоків), лотків у зборі з водоприймальними решітками, дощоприймачів, кюветів, зливоприймальних колодязів, локальних очисних споруд. До системи відведення поверхневого стоку треба включати засоби щодо очищення поверхневого стоку від твердих частинок та нафтопродуктів.

Під час проектування поверхневого водовідведення треба забезпечувати виконання мінімального об'єму земляних робіт та наявність локальних очисних споруд, а також передбачати стік води з швидкостями та об'ємами, що унеможливають ерозію ґрунту.

Водовідвідні лотки та дощоприймальні решітки, які встановлюються на тротуарах чи пішохідних шляхах, не повинні створювати перешкод для маломобільних груп населення.

9.4.11 На території парків улаштовують відкриту систему водовідведення. Відкриті лотки (канави, кювети) по дну або по всьому периметру мають бути укріплені (обдернування, кам'яне мощення, монолітний бетон, збірний залізобетон, кераміка тощо), кут похилів кюветів треба приймати залежно від видів ґрунтів у межах від 1:0,25 до 1:0,5.

9.4.12 Мінімальний похил по дну лотків треба приймати таким, щоб забезпечувати рух дощових вод із швидкістю від 0,4 м/с до 0,6 м/с, що виключає замулювання лотків. У разі відсутності природного похилу рельєфу використовують лотки з внутрішнім похилом або із ступінчастим перепадом висот (каскадом).

У випадку утворення лінії поверхневого стоку більше ніж 10 м рекомендується переривати її за допомогою пісковловлювачів з подальшим випуском у дощову каналізацію. Максимальні похили треба визначати з урахуванням нерозмиваючих швидкостей води, які приймаються залежно від виду покриття водовідвідних елементів згідно зі СНиП 2.04.03.

На ділянках рельєфу, де швидкості руху дощових вод вище максимально допустимих, треба влаштовувати ступінчасті перепади, проектування яких треба здійснювати згідно зі СНиП 2.04.03.

9.4.13 Водовідвідні лотки повинні мати такі характеристики стабільності у вертикальному і поперечному напрямках, які дозволяють витримувати навантаження транспорту у разі інтенсивного руху, теплові розширення.

Лотки з водоприймальними решітками треба оснащувати системами кріплення решітки до лотка. Решітки та кришки для лотків треба виконувати з матеріалу, який забезпечує тривалі та безпечні умови експлуатації у різних зонах їх встановлення при певному класі навантаження (згідно з таблицею 8).

У місцях з інтенсивним рухом або рухом вантажних автомобілів на лоток треба встановлювати спеціальну підсилюючу насадку, яка запобігає руйнації країв лотка, а також треба передбачати систему додаткових кріплень: лоток, насадка, решітка.

Таблиця 8

Зона Клас навантаження	Матеріал виготовлення решіток, кришок для лотків	Стандарт
Зона 1, яка може використовуватись тільки пішоходами або велосипедистами (не менше класу А 15)	Сталь оцинкована	ГОСТ 16523
	Мідь	ДСТУ 1173
	Нержавіюча сталь (аустенітна або види феритної чи мартенситної)	ГОСТ 5582
	Поліпропілен і сополімери	ГОСТ 26996
	Сірий чавун не нижче СЧ20	ГОСТ 1412
	Високоміцний чавун не нижче ВЧ-50	ДСТУ 3925
Зона 2 (не менше класу В 15) - тротуари, пішохідні зони та інші подібні ділянки, зони для стоянки легкового транспорту, гаражі, підприємства автосервісу	Сталь оцинкована	ДСТУ 2834
	Нержавіюча сталь (аустенітна або види феритної чи мартенситної)	ГОСТ 5582
	Поліпропілен і сополімери	ГОСТ 26996
	Сірий чавун не нижче СЧ20	ГОСТ

		1412
	Високоміцний чавун не нижче ВЧ50	ДСТУ 3925
Зона 3 (не менше класу С 250) - непроїзні зони доріг до 0,5 м вздовж бордюрів та бокових розділювачів, гаражі, підприємства автосервісу, стоянки всіх видів вуличного транспорту	Вуглецева сталь звичайної якості з антикорозійним покриттям гарячим цинком	ДСТУ 2651
	Нержавіюча сталь (аустенітна або види феритної чи мартенситної)	ГОСТ 5582
	Сірий чавун не нижче СЧ20	ГОСТ 1412
	Високоміцний чавун не нижче ВЧ50	ДСТУ 3925
Зона 4 (не менше класу D 400) - проїжджі частини вулиць (також пішохідні вулиці), вздовж бокових розділювачів вулиць та зони стоянки, рух по яких дозволено для всіх видів транспортних засобів, АЗС, промислові зони	Вуглецева сталь звичайної якості з антикорозійним покриттям гарячим цинком згідно з ГОСТ 9.307, ГОСТ 9.305	ДСТУ 2651
	Нержавіюча сталь (аустенітна або види феритної чи мартенситної Х8СгТІ17 чи Х8Сг Nb17	ГОСТ 5582
	Високоміцний чавун не нижче ВЧ-50	ДСТУ 3925
Зона 5 (не менше класу Е 600) - зони, рух по яких дозволено для важких транспортних засобів. До цих зон відносяться магістралі, прилеглі до аеропортів, причалів, транспортних терміналів та логістичних центрів	Вуглецева сталь звичайної якості з антикорозійним покриттям гарячим цинком згідно з ГОСТ 9.307, ГОСТ 9.305	ДСТУ 2651
	Нержавіюча сталь (аустенітна або види феритної чи мартенситної Х8СгТІ17 чи Х8Сг Nb17)	ГОСТ 5582
	Високоміцний чавун не нижче ВЧ-50	ДСТУ 3925
	Залізобетон	ДСТУ Б В.2.6-2
Зона 6 (не менше F 900) - поверхні, які призначені для руху максимально важких транспортних засобів, наприклад, злітно-посадочні смуги на аеродромах, вантажні термінали	Високоміцний чавун не нижче ВЧ-50	ДСТУ 3925
	Залізобетон	ДСТУ Б В.2.6-2

9.4.14 На територіях рекреаційної зони, парків, садів, скверів, прибудинковій території лотки водовідведення забезпечують сполучення покриття пішохідних доріжок і тротуарів з газоном, їх виконують з елементів мощення (плоского буліжника, коленої або пиляної брусчатки, кам'яної плитки тощо), стики замоноличують розчином високоякісної глини.

9.4.15 Зливоприймальні колодязі треба встановлювати в місцях пониження проектного рельєфу: на в'їздах і виїздах із кварталів, перед перехрестями з боку притоку води до зони пішохідного переходу, в лотках проїжджих частин вулиць і проїздів залежно від поздовжнього похилу вулиць (згідно з таблицею 9).

Пропускную спроможність одних горизонтальних водоприймальних решіток треба визначати за формулою:

	при $H \leq 1,33 - \frac{W}{IQ} = \frac{IH}{5} \text{ м}^3/\text{с}$	(1)
		(2)

$$\text{при } H \geq 1,33 - \frac{W}{lQ} = 2WH \text{ м}^3/\text{с},$$

де H - повний натиск,

H_1 - глибина потоку води на підході до решіток, м;

V - швидкість підходу води, м/с.;

W - площа всіх отворів ґрат, м²;

l - довжина водозливного фронту, м, яка дорівнює периметру решіток, а у разі примикання решіток однією стороною до борту лотка - сума довжин трьох її сторін.

Таблиця 9

Похил проїжджої частини вулиці, ‰	Відстань між зливоприймальними колодязями, м
До 4	50
5-10	60-70
10-30	70-80
Понад 30	Не більше 60

9.4.16 Проектування і обладнання зливоприймальних колодязів решітками треба здійснювати згідно з ДСТУ Б В.2.5-26. У разі облаштування решіток, що перекривають водовідвідні лотки на пішохідних доріжках і тротуарах, їх ребра не треба розташовувати уздовж напрямку пішохідного руху, а ширину отворів між ребрами треба приймати не більше ніж 0,015 м.

9.4.17 Якщо ширина вулиці в червоних лініях більше ніж 30 м і похилах більше ніж 30 ‰, відстань між зливоприймальними колодязями треба приймати не більше ніж 60 м. У разі перевищення вказаної відстані треба влаштувати спарені зливоприймальні колодязі з решітками значної пропускної спроможності. Для вулиць, внутрішньоквартальних проїздів, доріжок, бульварів, скверів, трасованих на вододілах, збільшують відстані між зливоприймальними колодязями у два рази. У разі формування значного об'єму стоку в межах внутрішньоквартальної території треба передбачати введення зливової каналізації в її межі, що має бути обґрунтоване розрахунком.

9.4.18 Місця організованого скиду поверхневого стоку, в тому числі у водойм, треба облаштувати локальними очисними спорудами для його очищення.

9.5 Обладнання (елементи) дитячих, спортивних та інших майданчиків

9.5.1 Під час вибору складу ігрового і спортивного обладнання для дітей і підлітків треба забезпечувати відповідність обладнання анатомо-фізіологічним особливостям різних вікових груп. Рекомендований склад ігрового і спортивного обладнання залежно від віку дітей наведено у додатку А.

9.5.2 Вимоги до будови, виготовлення, установа, монтажу, безпечної експлуатації, ремонту та реконструкції стаціонарних, пересувних і мобільних атракціонів таких типів: катальні механізовані та немеханізовані, у тому числі каруселі, гойдалки, качалки, катальні гори, гірки, колеса огляду, вежі, дороги, автодроми, катапульти тощо; атракціони з еластичними елементами (катапульти, стрибки з висоти на еластичному тросі тощо); водні, у тому числі гірки, спуски тощо;

спортивні, у тому числі силові, тренажери, тири, батуту тощо; обладнання дитячих ігрових майданчиків, у тому числі каруселі, наведено у НПАОП 92.7-1.01.

9.5.3 У разі розміщення ігрового обладнання на дитячих ігрових майданчиках треба дотримувати мінімальні відстані безпеки відповідно до НПАОП 92.7-1.01.

9.5.4 Спортивне обладнання, призначене для всіх вікових груп населення, треба розміщувати на спортивних, фізкультурних майданчиках або на спеціально обладнаних "стежках здоров'я" у складі рекреацій. Спортивне обладнання у вигляді спеціальних фізкультурних снарядів і тренажерів може бути як заводського виготовлення, так і виконаним із колод і брусів із спеціально обробленою поверхнею, що виключає отримання травм (відсутність тріщин, сколів тощо). Під час розміщення спортивного обладнання треба використовувати каталоги сертифікованого обладнання.

9.5.5 Треба передбачати такі вимоги до матеріалу спортивного обладнання і умов його оброблення:

- дерев'яне обладнання має бути виконане з твердих порід дерева із спеціальним обробленням, що має сертифікат якості або сертифікат відповідності і що запобігає гниттю, усиханню, спалаху, сколюванню; дерев'яне обладнання повинно бути відполіроване, гострі кути закруглені;
- метал треба застосовувати переважно для несучих конструкцій обладнання, обладнання з металу повинно мати надійні з'єднання і відповідне оброблення (вологостійке фарбування, антикорозійне покриття); рекомендується застосовувати металопластик (не травмує, не іржавіє, морозостійкий);
- бетонні і залізобетонні елементи обладнання мають бути виконані з бетону марки не нижче ніж 300, морозостійкістю не менше ніж 150, мати гладкі поверхні;
- обладнання з пластика і полімерів повинне мати гладку поверхню і яскраву, чисту колірну гамму забарвлення, що не вицвітає від дії кліматичних чинників.

9.6 Малі архітектурні форми

9.6.1 Витвори монументального і декоративного мистецтва (скульптурно-архітектурні композиції, монументально-декоративні композиції, монументи, пам'ятні знаки тощо) треба розміщувати на території населених пунктів згідно з відповідною містобудівною документацією.

9.6.2 З метою забезпечення можливості користування територіями загального користування інвалідами з вадами зору малі архітектурні форми треба підбирати яскравих (контрастних) тонів або фарбувати яскравими (контрастними) кольорами.

9.6.3 Для оформлення мобільного і вертикального озеленення треба застосовувати такі види пристроїв: трельяжі, шпалери, перголи, квіткарки, вазони.

9.6.4 Фонтани, питні фонтанчики, джерела, декоративні водойми треба забезпечити водозливними трубами, які відводять надлишок води в дренажну мережу і злизову каналізацію.

9.6.5 Фонтани, як правило, виконують на підставі індивідуальних проектних рішень або проектів (проектних рішень) повторного використання.

9.6.6 Питні фонтанчики треба розміщувати в зонах відпочинку, рекомендується - на спортивних майданчиках.

Місце розміщення питного фонтанчика і підхід до нього треба обладнувати твердим видом покриття, висота питного фонтанчика - не більше ніж 0,9 м для дорослих і не більше ніж 0,7 м для дітей.

Не менше однієї чаші питних фонтанчиків в зонах відпочинку має бути доступною для маломобільних груп населення.

9.6.7 Джерела на території населеного пункту треба обладнувати підходом і майданчиком із твердим видом покриття, пристосуванням для подачі джерельної води (жолоб, труба, інший вид водотоку), чашею водозбору, системою водовідведення.

Якість питної води у джерелі має відповідати вимогам ДСанПІН № 383.

9.6.8 Декоративні водойми споруджують із використанням рельєфу або на рівній поверхні у поєднанні з газоном, плитковим покриттям, квітниками, деревно-чагарниковими посадками. Дно водойми треба виконувати гладким, зручним для очищення. Використовують прийоми колірного і світлового оформлення.

9.6.9 Встановлення лав передбачають, як правило, на тверді види покриття або фундамент.

У зонах відпочинку, лісопарках, дитячих майданчиках лави встановлюють на "м'які" види покриття. За наявності фундаменту заборонено його виступ над поверхнею землі.

Висоту лави для відпочинку дорослої людини від рівня покриття до площини сидіння треба приймати в межах від 0,42 м до 0,48 м. Поверхні лави для відпочинку виконують з дерева, з різними видами водостійкого оброблення (переважно - просоченням).

Кількість лав визначають кількістю місць у залежності від навантаження та структури рекреаційної зони згідно з таблицею 10.

Таблиця 10

Кількість місць на 100 одночасних відвідувачів у залежності від рекреаційної зони	Рекреаційне навантаження, чол./га		
	100	50-100	до 50

Парки, сади	35-40	15-20	8-12
Бульвари, сквери	40-50	25-30	15-20

9.6.10 Кількість малих архітектурних форм треба визначати в залежності від функціонального призначення території і кількості відвідувачів на цій території, користуючись такими принципами: екологічність, безпека (відсутність гострих кутів), зручність у користуванні, легкість очищення, привабливий зовнішній вигляд.

9.6.11 Для збирання побутових відходів на вулицях, площах, об'єктах рекреації треба використовувати урни, встановлюючи їх біля входів: в об'єкти торгівлі і громадського харчування, інші громадські установи, підземні переходи, житлові будинки і споруди транспорту (вокзали, станції метрополітену і приміських електричок). На території об'єктів рекреації встановлення урн треба передбачати біля лав. Крім того, урни треба встановлювати на зупинках громадського транспорту.

У всіх випадках встановлення урн треба виконувати так, щоб не заважати пересуванню пішоходів, проїзду інвалідних і дитячих колясок.

9.6.12 Встановлення вуличного технічного обладнання (укриття таксофонів, поштові скриньки, торгові намети, елементи інженерного обладнання - підйомні майданчики для інвалідних колясок, оглядові люки, решітки зливоприймальних колодязів, вентиляційні шахти підземних комунікацій, шафи телефонного зв'язку тощо) має забезпечувати зручний підхід до обладнання і відповідати вимогам ДБН В.2.2-17.

9.6.13 У разі встановлення таксофонів на територіях загального користування треба передбачати їх електроосвітлення. Місця розміщення таксофонів треба проектувати в максимальному наближенні до місць приєднання телефонних комунікацій і каналу (труби) для електроосвітлення. Окрім цього, не менше одного з таксофонів (або одного в кожному ряду) встановлюють на такій висоті, щоб рівень щілини для приймання монети від покриття складав 1,3 м; рівень приймального отвору поштової скриньки рекомендується розташовувати від рівня покриття на висоті 1,3 м.

9.6.14 Оформлення елементів інженерного обладнання не повинне порушувати рівня благоустрою території, погіршувати умов пересування, суперечити технічним умовам, зокрема:

- кришки люків оглядових колодязів, розташованих на території пішохідних доріжок і тротуарів, треба проектувати, як правило, в одному рівні з покриттям прилеглої поверхні, в іншому випадку перепад відміток не повинен перевищувати 0,02 м, а зазори між краєм люка і покриттям тротуару мають бути не більше ніж 0,015 м;

- вентиляційні шахти мають бути обладнані ґратами.

9.7 Сполучення поверхонь

9.7.1 До елементів сполучення поверхонь треба відносити різні види бортових каменів, пандуси, сходи, сходи. Під час проектування елементів сполучення поверхонь треба враховувати вимоги ДБН В.2.2-17, ДБН В.2.2-9.

9.7.2 На стику тротуару і проїжджої частини, як правило, треба встановлювати дорожні бортові камені з нормативним перевищенням над рівнем проїжджої частини не менше ніж 0,15 м, яке треба зберігати і у випадку реконструкції поверхонь покриттів.

З метою захисту газону та унеможливлення попадання бруду та рослинного сміття на покриття у разі сполучення пішохідних зон, доріжок і тротуарів з газоном треба встановлювати садовий борт, який перевищує рівень газону не менше ніж на 0,05 м на відстані не менше ніж 0,5 м.

9.7.3 На території пішохідних зон можна використовувати природні матеріали (цегла, дерево, валуни, керамічний борт тощо) для сполучення різних типів покриття.

9.7.4 У разі похилів пішохідних зон, тротуарів і доріжок більше ніж 60 % треба передбачати влаштування сходів. На основних пішохідних зонах, тротуарах і доріжках на територіях лікувально-профілактичних установ, будинків інвалідів і людей похилого віку у разі похилів більше ніж 50 % сходинок та сходи треба передбачати обов'язково з пандусом. У разі перетинання основних пішохідних доріжок і тротуарів з проїздами або в інших випадках, передбачених завданням на проектування, треба передбачати бордюрний пандус для забезпечення спуску з покриття тротуару на рівень дорожнього покриття.

9.7.5 У разі проектування відкритих сходів на перепадах рельєфу висоту сходинок приймають не більше ніж 0,12 м, ширину - не менше ніж 0,36 м, сходинок повинні мати похил від 10 % до 20 % у бік сходинок, що знаходиться вище. Після кожних 10-12 сходинок треба влаштовувати майданчики завдовжки не менше ніж 1,5 м. Край перших сходинок спуску та підйому сходів треба виділяти смугами яскравого контрастного кольору. Усі сходинок зовнішніх сходів у межах одного маршруту треба проектувати однаковими за шириною та висотою підйому сходинок.

9.7.6 Пандус треба виконувати з неслизького матеріалу з шорсткою структурою поверхні без горизонтальних канавок. У разі відсутності конструкцій, що огорожують пандус, треба передбачати огорожувальний бортик заввишки не менше ніж 0,075 м і поручні. Залежність похилу пандуса від висоти підйому треба приймати згідно з таблицею 11.

Похил бордюрного пандуса, як правило, приймають 1:12.

Таблиця 11

Похил пандуса (співвідношення)	Висота підйому, м
Від 1:8 до 1:10	0,075
Від 1:10,1 до 1:12	0,150
Від 1:12,1 до 1:15	0,600
Від 1:15,1 до 1:20	0,760

9.7.7 У разі повороту пандуса або його протяжності більше ніж 9 м не рідше ніж через кожних 9 м треба передбачати горизонтальні майданчики розміром 1,5 м x 1,5 м. На горизонтальних майданчиках на закінченні спуску треба проектувати дренажні пристрої. Горизонтальні ділянки шляху на початку та на кінці пандуса повинні відрізнятися від прилеглих поверхонь текстурою та кольором.

9.7.8 За обома боками сходинок або пандуса треба передбачити поручні на висоті від 0,8 м до 0,92 м круглого або прямокутного профілю, зручного для обхвату рукою та на відстані 0,04 м від стіни. Поручні повинні відповідати технічним вимогам до опорних стаціонарних пристроїв згідно з ДБН В.2.2-17, У разі ширини сходинок 2,5 м і більше треба передбачити розділові поручні.

Довжина поручнів має бути більше дожини пандуса або сходинок із кожної сторони не менше ніж на 0,3 м. Кінці поручнів повинні бути закругленими і гладкими.

9.7.9 У зонах сполучення земляних (у тому числі з трав'яним покриттям) укосів із сходинок, пандусами, підпірними стінками, іншими технічними інженерними спорудами треба вживати протиерозійних заходів відповідно до ДБН В.1.1-3.

9.8 Огорожі

9.8.1 Огорожі треба відрізняти за: призначенням (декоративні, захисні, їх поєднання), висотою (низькі - від 0,3 м до 1 м, середні - від 1,1 м до 1,7 м, високі - від 1,8 м до 2,5 м), видом матеріалу (металеві, залізобетонні тощо), ступенем проникності для погляду (прозорі, глухі), ступенем стаціонарності (постійні, тимчасові, пересувні).

9.8.2 Проектування огорож треба виконувати у залежності від місця їх розміщення згідно із стандартами, каталогами сертифікованих виробів, проектами індивідуального проектування.

9.8.3 Огорожі вулично-дорожньої мережі треба проектувати згідно з ДСТУ 2734, ДСТУ 2735, ДСТУ 4092, ДСТУ Б В.2.3-12.

9.8.4 Огородження майданчиків і ділянок підприємств, будівель і споруд різного призначення, що знов будуються або реконструюються, треба проводити згідно з СН 441.

9.8.5 Огородження пам'яток культурної та історичної спадщини треба виконувати згідно з регламентами, встановленими для цих споруд.

9.8.6 На територіях загального користування застосовують декоративні металеві огорожі.

9.8.7 Треба передбачити розміщення захисних металевих огорож заввишки не менше ніж 0,5 м у місцях прилягання газонів до проїздів, стоянок автомобільного транспорту, у місцях можливого наїзду автомобілів на газон і витопування стежок через газон. Огорожі треба розміщувати на території газону з відступом від межі прилягання від 0,2 м до 0,3 м.

9.8.8 Під час проектування середніх і високих видів огорож у місцях перетину з підземними спорудами передбачають конструкції огорож, що дозволяють проводити ремонтні та будівельні роботи.

9.8.9 У випадку знаходження дерев у зонах інтенсивного пішохідного руху або у зонах виконання будівельних робіт та реконструкції за відсутності інших видів захисту треба передбачити захисні пристовбурні огорожі заввишки не менше ніж 0,9 м, діаметром не менше ніж 0,8 м в залежності від віку, породи дерева та інших характеристик.

9.9 Зелені насадження

9.9.1 На території населеного пункту використовують різні прийоми або форми озеленення: стаціонарні (посадка рослин у ґрунт), мобільні (посадка рослин у спеціальні пересувні ємкості: контейнери, вазони тощо), компактні (вертикальне, багаторівневе озеленення тощо).

Під час вибору видового складу зелених насаджень треба звертати увагу на кліматичні та мікрокліматичні умови територій.

Формування ландшафтів треба здійснювати з урахуванням існуючого техно- та антропогенного навантаження з подальшою мінімізацією цього впливу за рахунок рекреаційних властивостей рослин.

9.9.2 Під час проектування озеленення треба забезпечувати: нормативні показники рівня озеленення різних структурних елементів у межах населеного пункту та відстань від будинків, споруд, а також об'єктів благоустрою до дерев і чагарників згідно з ДБН 360, параметри і вимоги до створення зелених насаджень - згідно з ДБН В.2.3-5, ДСП № 173 та [3].

Зелені насадження не повинні виступати на пішохідні доріжки. Гілки зелених насаджень, якщо вони ростуть над пішохідною доріжкою, мають бути не нижче ніж 2,1 м.

9.9.3 На територіях населеного пункту з великою площею замощених поверхонь, високою щільністю забудови і підземних комунікацій треба застосовувати мобільні і компактні прийоми озеленення.

9.9.4 У разі посадки дерев у зонах дії теплотрас треба враховувати чинник прогрівання ґрунту в обидві сторони від осі теплотраси на відстань: інтенсивного прогрівання - 2 м, середнього - від 2 м до 6 м, слабкого - від 6 м до 10 м. Біля теплотрас не можна розміщувати: липу, клен, бузок, жимолость - ближче ніж 2 м, глід, кизильник, дерен, модрина, березу - ближче ніж 3 м - 4 м.

9.9.5 У разі дії несприятливих техногенних і кліматичних чинників на різні території населеного пункту треба формувати захисні насадження; у разі дії декількох чинників треба вибирати провідний чинник за інтенсивністю і (або) найбільш значущий для функціонального призначення території.

9.9.6 Для захисту від вітру треба використовувати зелені насадження ажурної конструкції з вертикальною зімкнутою кроною від 60 % до 70 %.

9.9.7 Шумозахисні насадження треба проектувати у вигляді однорядних або багаторядних посадок не нижче ніж 7 м, забезпечуючи відстані між стовбурами дорослих дерев з широкою кроною від 8 м до 10 м, з середньою кроною - від 5 м до 6 м, з вузькою кроною - від 3 м до 4 м. Простір під кроною треба заповнювати рядами чагарнику. Ширину смуги та очікуваний рівень зниження шуму треба визначати відповідно до СНиП 11-12.

Для шумозахисних насаджень підбирають поєднання наступних дерев і чагарників: клен гостролистий, в'яз звичайний, липа дрібнолиста, клен татарський, спирея калинолиста, жимолость татарська, дерен білий, акація жовта, глід сибірський.

9.9.8 У пилозахисних насадженнях відстань між деревами у ряду повинна бути на 20 % - 30 % більше ніж у шумозахисних насаджень.

9.9.9 В умовах високого рівня забруднення повітря треба формувати багаторядні деревно-чагарникові посадки: у разі хорошого режиму провітрювання - закритого типу (зімкнення крон), у разі поганого режиму провітрювання - відкритого, фільтруючого типу (незімкнення крон).

9.9.10 Під час формування багаторядних деревно-чагарникових посадок з боку дороги треба висаджувати рослини, стійкі до дії вихлопних газів. В середині смуги перевагу треба віддавати деревним рослинам вічнозеленим з густою кроною, як правило, хвойним.

9.9.11 Об'єкти роздрібної торгівлі, побутового обслуговування і харчування, зупинкові павільйони, туалетні кабінки тощо та елементи інженерного обладнання дозволено розміщувати не ближче ніж 3 м від стовбура дерева, при цьому дерева мають бути з компактною кроною.

9.9.12 Проекти окремих квітників та клумб треба виконувати у вигляді фрагментів у масштабі 1:100, 1:200 із вказівкою асортименту, кількості розсади за видами рослин та місць посадки рослин кожного виду

9.9.13 Знесення та пересадження дерев, чагарників, газонів, квітників здійснюють лише у разі наявності спеціального дозволу (ордера) та акта обстеження зелених насаджень (дерев, чагарників, газонів, парків, лісопарків, насаджень санітарно-захисних зон), що підлягають знесенню чи пересаджуванню в зв'язку із забудовою та впорядкуванням земельних площ. Ці документи оформлюють відповідно до вимог [17, 29].

9.9.14 Зелені насадження (дерева або чагарники), знесені під час реконструкції та будівництва нових будівель та споруд, мають бути компенсовані (компенсаційне озеленення).

9.9.15 Об'єм, характер і місце проведення робіт з компенсаційного озеленення треба визначати у кожному конкретному випадку окремо. Проект компенсаційного озеленення включають як самостійний розділ проекту реконструкції або будівництва.

Компенсаційне озеленення треба проводити в найближчий сезон, придатний для висаджування зелених насаджень, за можливості на тій же ділянці, де була знищена деревно-чагарникова рослинність, при цьому кількість одиниць рослин і займану ними площу не можна зменшувати.

В умовах ущільненої забудови допускається застосовувати вертикальне озеленення, а також облаштування садів на покриттях будівель.

ДОДАТОК А

(довідковий)

ІГРОВЕ ТА СПОРТИВНЕ ОБЛАДНАННЯ

Таблиця А.1 - Склад ігрового та спортивного обладнання залежно від віку дітей

Вік дітей	Призначення обладнання	Ігрове і фізкультурне обладнання, що рекомендується
Діти ясельного віку	Для тихих ігор, тренування посидючості, терпіння, розвитку фантазії	Пісочниці
	Для тренування лазіння, ходьби, переступання, рівноваги	Будиночки, піраміди, гімнастичні стінки Куби дерев'яні 0,2 м x 0,4 м x 0,15 м; Дошки завширшки 0,15 м; 0,2 м; 0,25 м, завдовжки 1,5 м; 2 м; 2,5 м; дошка дерев'яна - один кінець підведений на висоту від 0,1 м до 0,15 м Гора з поручнями, сходами і центральним майданчиком завдовжки 2,4 м, заввишки 0,48 м (у центральній частині), з шириною сходинок - 0,7 м Сходи-драбини, висота 1 м або 1,5 м, відстань між щаблюю - 0,1 м 0,15 м
	Для тренування вестибулярного апарата, зміцнення м'язової системи (м'язів спини, живота і ніг), вдосконалення відчуття рівноваги, ритму, орієнтування в просторі	Гойдалки
Діти дошкільного віку	Для навчання і вдосконалення лазіння	Піраміди з вертикальною і горизонтальною поперечною Сходи різної конфігурації, з вбудованими обручами, півсфери Дошка дерев'яна на висоті 0,1 м - 0,15 м (встановлюється на спеціальних підставках)
	Для навчання рівновазі, переступанню, перестрибуванню, зістрибуванню	Колода, міцно закріплена, що лежить на землі, довжина 2,5 м - 3,5 м, ширина 0,2 м - 0,3 м Бум завдовжки 2,5 м, завширшки 0,2 м, заввишки 0,2 м Гімнастична колода, довжина горизонтальної частини 3,5 м, похил - 1,2 м, горизонтальна частина - 0,3 м або 0,5 м, діаметр колоди - 0,27 м Гімнастична лавка завдовжки 3 м, завширшки 0,2 м, завтовшки 0,03 м, заввишки 0,2 м
	Для навчання входженню,	Гірка з поручнями завдовжки 2 м, заввишки 0,6 м;

	лазінню, скочуванню	Гора з драбинкою і скатом, довжина 2,4 м, висота 0,8 м, довжина драбинки і ската - 0,9 м, ширина драбинки і ската - 0,7 м
	Для навчання розвитку сили, гнучкості, координації рухів	Гімнастична стінка, висота 3 м, ширина прольотів не менше ніж 1 м, діаметр щаблини - 0,022 м, відстань між щаблиною - 0,25 м Гімнастичні стовпчики
Діти дошкільного віку	Для розвитку окоміру, точності рухів, спритності, для навчання метанню в ціль	Стояк з обручами для метання в ціль, висота від 0,12 м до 0,13 м, діаметр обруча від 0,4 м до 0,5 м Устаткування для метання у вигляді "квітки", "півня", центр мішені розташований на висоті: 1,2 м - для молодшого дошкільного віку; 1,5 м - 2 м для старшого дошкільного віку Пристосування для кидання кільця - дошка з укріпленими кілочками заввишки 0,15 м - 0,2 м, пристосування для кидання кільця можуть бути розташовані горизонтально і похило Мішені на щитах із дощок у вигляді чотирьох концентричних кругів діаметром 0,2 м; 0,4 м; 0,6 м; 0,8 м, центр мішені на висоті 1,1 м - 1,2 м від рівня підлоги або майданчика, круги фарбуються в червоний (центр), салатний, жовтий і блакитний кольори Баскетбольні щити, кріпляться на двох дерев'яних або металевих стояках так, щоб кільце знаходилося на рівні 2 м від підлоги або поверхні майданчика
Діти шкільного віку	Для загального фізичного розвитку	Гімнастична стінка заввишки не менше ніж 3 м, кількість прольотів - від 4 до 6 Різновисока щаблина, щаблина-еспандер для виконання силових вправ у висі "Рукохід" різної конфігурації для навчання пересуванню різними способами, підтягання Спортивно-гімнастичні комплекси - щаблини з 5-6 горизонтальними поперечинами, що укріплені на різній висоті, до щаблини можуть прикріплюватися спортивні снаряди: кільця, трапеції, гойдалки, жердини тощо Зчленовані щаблини різної висоти - 1,5 м; 2,2 м; 3 м - можуть розташовуватися по одній лінії або у формі букв "Г", "Т" або змієюю
Діти старшого шкільного віку	Для поліпшення м'язової сили, статури і загального фізичного розвитку	Спортивні комплекси Спортивно-ігрові комплекси (велодроми тощо)

Таблиця А.2 - Параметри ігрового обладнання

Ігрове обладнання	Параметри
Гойдалки	Висота від рівня землі до сидіння гойдалок у стані спокою має бути не менше ніж 0,35 м і не більше ніж 0,635 м. Допускається не більше двох сидінь в одній рамці гойдалок. У подвійних гойдалках не повинні використовуватися разом сидіння для маленьких дітей (коліска) і плоске сидіння для старших дітей
	Висота від землі до сидіння в стані рівноваги має бути від 0,55 м до 0,75 м. Максимальний нахил сидіння при русі назад і вперед - не більше ніж 20°. Конструкція гойдалки не повинна допускати попадання ніг дитини, що сидить в ній, під опорні частини гойдалки, не повинна мати гострих кутів, радіус їх закруглення повинен складати не менше ніж 0,02 м
Каруселі	Мінімальна відстань від рівня землі до нижньої конструкції каруселі, що обертається, має бути не менше ніж 0,06 м і не більше ніж 0,11 м. Нижня поверхня платформи, що обертається, має бути гладкою. Максимальна висота від нижнього рівня каруселі до її верхньої крапки складає 1 м
Гори	Доступ до гори здійснюється через сходи, секцію для лазіння або інші пристосування. Висота скату гори, що стоїть окремо, не повинна перевищувати 2,5 м незалежно від виду доступу. Ширина відкритої і прямої гори не менше ніж 0,7 м і не більше ніж 0,95 м. Стартовий майданчик з похилом до 5° завдовжки не менше ніж 0,3 м, але, як правило, ширина майданчика має дорівнювати горизонтальній проекції ділянки ковзання. На горці, що окремо стоїть, висота бічної огорожі на стартовому майданчику має бути не менше ніж 0,15 м. Кут нахилу ділянки ковзання не повинен перевищувати 60° в будь-якій точці. На кінцевій ділянці скату середній нахил не повинен

перевищувати 10°. Край скату гори повинен підгинатися у напрямку до землі з радіусом не менше ніж 0,05 м і кутом загину не менше ніж 100°. Відстань від краю скату гори до землі має бути не більше ніж 0,1 м. Висота захисного борту на кінцевій ділянці при довжині ділянки ковзання менше ніж 1,5 м - не більше ніж 0,2 м, при довжині ділянки ковзання більше ніж 1,5 м - не більше ніж 0,35 м. Гора - тунель повинна мати мінімальну висоту і ширину 0,75 м

ДОДАТОК Б

(довідковий)

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.96 № 269 в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 29.03.02 № 431 "Про затвердження Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря від забруднення та засмічення"
2. Закон України "Про благоустрій населених пунктів"
3. Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.06 № 105 "Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України"
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 3.12.09 № 1342 "Про затвердження Правил паркування транспортних засобів"
5. Закон України "Про автомобільні дороги"
6. Закон України "Про реабілітацію інвалідів в Україні"
7. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 02.06.09 № 264 "Методичні рекомендації з розроблення правил утримання домашніх тварин у населених пунктах"
8. Закон України "Про охорону культурної спадщини"
9. Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи 03.12.01 № 272 "Правила охорони життя людей на водних об'єктах України"
10. Водний кодекс України
11. Закон України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку"
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.95 № 554 зі змінами від 14.02.01 № 142 "Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку"
13. Закон України "Про екологічну експертизу"
14. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення"
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.11 N 461 "Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів"
16. Указ Президента України від 1.11.08 № 995/2008 "Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів і зелених насаджень"
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.06 № 1045 "Про затвердження Порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах"
18. Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 24.12.01 № 226 "Про затвердження Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України"
19. Закон України "Про рекламу"
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.03 № 2067 "Про затвердження Типових правил розміщення зовнішньої реклами".
21. ПУЕ "Правила устрою електроустановок" (ПУЕ "Правила улаштування електроустановок")

22. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.06 № 826 "Про затвердження Порядку визначення відновної вартості об'єктів благоустрою"
23. Містобудування. Довідник проектувальника. Київ, 2006
24. Державні санітарні норми і правила утримання територій населених місць, затвержені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.03.11 № 145, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 5.04.11 за №457/19195
25. Постанова Кабінету Міністрів України від 8.05.96 № 486 "Про затвердження Порядку визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності в них"
26. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.98 №2024 "Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів"
27. Закон України "Про охорону земель"
28. Наказ Державного Комітету України по земельних ресурсах від 04.01.05 № 1 "Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок"
29. Наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 12.05.2009 № 127 "Про затвердження Методики визначення відновної вартості зелених насаджень", зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 19.06.2009 за № 549/16565

Ключові слова: благоустрій, територія, об'єкти благоустрою, елементи благоустрою.